

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Nikola Rambousková

Děti cizinců v českých mateřských školách

Olomouc, 2022

Vedoucí práce: Mgr. Alena Vavrdová, Ph. D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala Mgr. Aleně Vavrdové, Ph.D. za vedení, ochotu a cenné rady při zpracování bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD.....	1
TEORETICKÁ ČÁST	3
1. Vymezení pojmu dítě-cizinec	3
1.1 Žáci-cizinci, pobývající v ČR	3
1.2 Bilingvní rodina	4
1.3 Dítě s odlišným mateřským jazykem	5
2. Legislativa upravující postavení dítěte cizince.....	6
2.1 Rámcový vzdělávací program předškolního věku	6
2.2 Podpůrná opatření a možnosti financování.....	10
3. Základní pojmy.....	13
3.1 Integrace.....	13
3.2 Interkulturní komunikace.....	13
3.3 Jazyková bariéra	15
4. Adaptace dítěte	17
4.1 Komunikace a kooperace s rodiči	18
5. Možnosti efektivní integrace	19
5.1 Příprava před příchodem.....	19
5.2 Komunikace s dítětem	20
PRAKTICKÁ ČÁST	21
6. Cíle výzkumu.....	21
7. Výzkumné metody.....	22
7.1 Kvalitativní výzkum	22
7.2 Rozhovor.....	22
8. Charakteristika výzkumného vzorku	23
9. Výzkumná data	24
10. Analýza dat	27
10.1 Vyhodnocení odpovědí respondentů – pedagogové.....	27
10.2 Vyhodnocení odpovědí respondentů – zákonní zástupci	32
11. Shrnutí praktické části	33
ZÁVĚR.....	34
LITERATURA	37

SEZNAM ZKRATEK	40
PŘÍLOHY	41
ANOTACE	54

ÚVOD

Téma jsem si vybrala na základě vlastních zkušeností. Sama pocházím ze severního Vietnamu a na vlastní kůži jsem si vyzkoušela, jaké to je být jiný a vyrůstat v odlišném prostředí v předškolním věku. Zpočátku jsem se cítila rozpačitě a zmateně, jelikož jsem nikomu nerozuměla a potýkala jsem se s problémy začlenit se do kolektivu ostatních dětí, proto jsem velmi empatická vůči dětem z národnostních menšin a vybrala jsem si právě tohle téma, které je mi blízké.

Od dob mého dětství se mnohé změnilo a myslím si, že k lepšímu. Díky inkluzi, inovacím a rozšířeným možnostem se děti mohou lépe integrovat do kolektivu i společnosti. Já osobně jsem byla do kolektivu "vhozena" a neměla jsem možnost postupné adaptace, či například přidělení cizojazyčného asistenta pedagoga či tlumočnicka. Začlenění pro mě bylo tak velmi obtížné. Dnes jsem ráda, že děti mají větší šanci i díky podpurným opatřením a možnostem, které mateřská škola nabízí. Na druhou stranu mě trápí současný postoj některých jedinců k národnostním menšinám, a to i díky migrační krizi, která se rozmohla i v ostatních státech Evropské unie, z tohoto důvodu bych i já, jako budoucí pedagog, chtěla takovým dětem ulehčit jejich počáteční cestu životem.

V mém dosavadním životě jsem měla mnoho příležitostí setkat se se začleněním dětí cizinců nejen do mateřských škol, ale celkově do kolektivu dětí i v rámci mimoškolních aktivit. Téměř každá mateřská škola v České republice má zkušenost s dětmi cizinců nebo s dětmi, jejichž mateřským jazykem není čeština. Jako budoucí pedagog si uvědomuji, jak velmi záleží na přístupu pedagogických pracovníků v mateřské škole a na celkovém klimatu školy, které netrpí předsudky a zažitými stereotypy. Dítě je dětmi přijímáno za kamaráda bez ohledu na barvu pleti, odlišnost tradic, či náboženství. Nejdůležitější je přátelství.

Důležitou součástí začlenění dětí cizinců do prostředí mateřské školy tvoří i samotní rodiče nebo zákonní zástupci. Rodič je nejdůležitější a prvotní součástí pro utváření osobnosti dítěte a jeho začlenění do kolektivu, proto je spolupráce nezbytná. Předškolní období je pro dítě důležitým milníkem. Zde dochází k utváření přátelství mezi ostatními dětmi, osobnosti i k rozvoji hrubé a jemné motoriky. Děti se v mateřské škole připravují na školní povinnou docházku a utváří si určitý denní režim, který si později zažijí.

Úskalí také shledávám ve financování dvojjazyčných asistentů pedagoga. Hlavní roli zde hrají finance a nedostatečné vzdělání v oblasti cizích jazyků. Nedílnou součástí je i přístup samotného ředitele či ředitelky mateřské školy k možnostem jazykových kurzů pro své zaměstnance. S tím úzce souvisí i možnosti financování různých podpůrných opatření pro děti nejen s odlišným mateřským jazykem.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem se děti cizinců začleňují v mateřské škole a vyhodnocení výzkumného rozhovoru vedený s pedagogickými pracovníky a zákonnými zástupci jednotlivých dětí s odlišným mateřským jazykem. Děti z cizojazyčných rodin v mateřských školách stále přibývá a pedagogové narážejí na nedostatek metodických doporučení, nebo se situace změnila? Jak se dnešní pedagogové cítí připraveni na přítomnost dětí s odlišným mateřským jazykem (dále jen OMJ) ve třídě. Dokážou jim být dostatečnou oporou ve vzdělávání? Zajímat se budu hlavně o pohled pedagogických pracovníků a zákonných zástupců na tuto problematiku.

Bakalářská práce obsahuje část teoretickou a část praktickou. Hlavním cílem teoretické části je charakterizovat jednotlivé pojmy, jakými jsou integrace, interkulturní komunikace a jazyková bariéra a zároveň zjistit, jakým způsobem aktuálně probíhá začlenění dětí cizinců konkrétně ve vybrané mateřské škole v Olomouci. Dále se budu zabývat adaptací dítěte do prostředí mateřské školy, možnosti efektivní integrace, komunikací a kooperací s rodiči. V neposlední řadě se zaměřím na podpůrná opatření a možnost jejich financování.

Cílem praktické části je zjistit, jakým způsobem se děti cizinců začleňují v mateřské škole a následné vyhodnocení výzkumného rozhovoru vedený s pedagogickými pracovníky a zákonnými zástupci jednotlivých dětí s OMJ.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Vymezení pojmu dítě-cizinec

Dle zákona České republiky se za cizince považuje každá fyzická osoba, která nemá české státní občanství. V České republice je nabývání a pozbývání státního občanství řešeno zákonem č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky a dále zákonem č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů (MVCR, 2021).

V současné legislativě a literatuře se setkáváme s pojmem žák-cizinec, nebo také dítě-cizinec. Jako děti-cizince označujeme v českém školství ty děti, které mají jiné občanství než české. Tyto děti pak přebírají stejný status jako jejich rodiče (Národní ústav pro vzdělávání, 2021).

Tento pojem vychází z právního postavení těchto žáků a jejich rodičů. V praxi se setkáváme s případy, kdy se děti ze smíšených rodin nebo děti imigrantů, kteří v ČR získali občanství, potýkají s problémy, přičemž v takovém případě se nejedná o cizince (Radostný, 2011).

V českých mateřských školách se setkáváme se třemi skupinami žáků: Žáci-cizinci, pobývající v ČR legálně, ilegálně, Bilingvní děti a Děti občanů ČR, kteří jsou jiné národnosti než české (Kostecká, 2013).

1.1 Žáci-cizinci, pobývající v ČR

Děti, které pobývají v České republice legálně, jsou nejlépe zmapovanou skupinou. Údaje o počtech legálně pobývajících cizinců shromažďují různé instituce, jakými jsou Cizinecká policie, Český statistický úřad (ČSÚ), Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), Ústav pro informace ve vzdělávání. Ve většině případů tyto děti ve svých rodinách nemluví česky a jejich rodným jazykem není čeština (Kostecká, 2013).

Děti, které pobývají v České republice ilegálně, jsou komplikovanější skupinou. Od ledna roku 2008 platí novela školského zákona č. 343/2007 Sb., jehož hlavním smyslem bylo zajistit bezplatné základní vzdělání spolu s Úmluvou o právech dítěte. Díky tomuto je všem dětem cizinců, umožněno vzdělávání a přístup ke školským službám, a to bez ohledu na prokázání legality pobytu na našem území (Kostecká, 2013).

1.2 Bilingvní rodina

Definice tohoto pojmu se mezi autory v různém pojetí mírně liší. Termín bilingvismus neboli dvojjazyčnost definoval ve svém slovníku Průcha a kol. (2013, str. 25), kde je tento pojem definován jako „komunikační kompetence, která umožňuje realizaci komunikační potřeby pomocí prvního i druhého jazyka.“. Dále pak Morgensternová, Šulová a Schöll (2011, str. 27) uvádí definici: „Bilingvní jedinec je ten, který disponuje alespoň minimální kompetencí v jiném než mateřském jazyce v nejméně jedné ze základních jazykových dovedností (porozumění, mluvení, čtení, psaní)“.

Může se zdát, že bilingvismus se týká malého počtu jedinců, opak je pravdou, až dvě třetiny světové populace vyrůstají v bilingvním prostředí. Málokdo z nás si uvědomuje, že i u nás v České republice máme dlouholetou zkušenost se společenským bilingvismem. A nebylo tomu jen jednou, historicky zde fungovaly český a německý jazyk a v neposlední řadě český a slovenský jazyk. Mladá generace má s porozuměním slovenskému jazyku mnohem větší problémy než právě starší generace, protože už na něj není zvyklá. Centrem zájmu bilingvismu jsou bilingvní děti, které pocházejí z jazykově smíšených rodin, tedy přirozeně vyrůstající se dvěma jazyky od svého narození (Morgensternová, Šulová a Schöll, 2011).

Jednou z výhod bilingvních dětí je ovládnutí dvou jazyků a dítě tak patří ke dvěma kulturám, což ale může nést řadu komplikací. Dítě může mít problémy v kognitivní oblasti, pomaleji si osvojuje znalosti a má problém s řešením úkolů, nebo se také může cítit vnitřně nevyrovnané, z čehož lze vyvodit problémy s chováním. Osvojování jazyků je obtížným a dlouhodobým procesem, a u každého dítěte se může lišit. Dítě může ovládat oba jazyky na výborné úrovni, což má pozitivní vliv na rozvoj dítěte, nebo ovládá jeden jazyk na vysoké a jeden na nízké úrovni, nebo také oba jazyky na nízké úrovni, což má negativní vliv na rozvoj dítěte (Švamberg Šauerová, 2021).

Dítě při projevu plete slova z obou jazyků, může se objevit tzv. „mixing“, tj. směšování slovní zásoby, nebo dítě použije jazykové struktury jednoho jazyka pro jazyk druhý (interference). U dětí také často dochází k tzv. „code switching“, což je přepínání jazykových kódů, kdy dítě plynule přechází z jednoho jazyka do druhého. Nejprve se tak děje z důvodu, že dítě ještě příliš neovládá ani jeden z jazyků. Příčinami mohou být neznalost slova nebo jeho obtížná výslovnost, rozrušenost či nesoustředěnost dítěte, nebo ho dítě může používat záměrně (Švamberg Šauerová, 2021).

Při míchání jazyků je dobré děti nenapomínat, spíše jim odpovědět v jazyce, ve kterém spolu s učitelkou běžně hovoří, nebo jejich otázku parafrázovat. Bilingvní a vícejazyčné děti dosahují ve škole lepších výsledků, je důležité ovšem všechny své jazyky používat a stále rozvíjet. Znalosti a získané dovednosti se mezi jednotlivými jazyky přirozeně přenášejí (Linhartová, 2018).

1.3 Dítě s odlišným mateřským jazykem

Zde se řadí děti, které mají odlišný rodný jazyk od jazyka rodičů, přičemž rodiče mají české občanství. V praxi jde především o druhou generaci imigrantů, jejichž rodiče sami nejsou jazykově integrováni, nebo může jít také o etnickou menšinu používající vlastní jazyk, který je odlišný od jazyka hostitelské země. Problémem je obtížné rozlišení této skupiny ve statistikách, a to hlavně kvůli jejich nesnadné odlišitelnosti od žáků patřících v zemi k jazykové majoritě (Kostecká, 2013).

V naší legislativě označujeme děti jako cizince, avšak termín děti a žáci s OMJ je mnohem vhodnější označení hlavně proto, že více vystihuje podstatu pedagogické intervence, tj. děti, které přichází z odlišného jazykového a kulturního prostředí, a tudíž potřebují odpovídající podporu. Tento pojem není úzce vymezen cizí státní příslušností, tzn. ne všichni, kdo potřebují jazykovou podporu nebo přichází přímo ze zahraničí, jsou cizinci a podle zákona, tedy mají cizí státní příslušnost (Inkluzivní škola, 2021).

V současné době se pro tyto děti používá obecný termín dítě s odlišným mateřským jazykem. V tomto případě nezáleží na občanství ani na místě narození dítěte, ale hlavně na tom, že je čeština pro dítě druhým jazykem. Může se tedy jednat o děti, které mají české rodiče s českým občanstvím, které ovšem dlouhodobě pobývaly v zahraničí, nebo také děti žijící v ČR, které v rodině komunikují jiným jazykem, a které disponují žádnou nebo omezenou znalostí češtiny (Národní ústav pro vzdělávání, 2021).

Při vyučování dětí s OMJ je nutné si uvědomit, že čeština je pro ně cizím jazykem, a tak se při výuce současně učí cizí jazyk a zároveň se v tomto cizím jazyce vzdělávají. Tyto děti sledují tzv. pohyblivý cíl, kdy mezi tím, co se ostatní děti učí novým znalostem a dovednostem, dítě dohání jazyka a probíraná látka mu zatím uniká (Radostný, 2011).

2. Legislativa upravující postavení dítěte cizince

2.1 Rámcový vzdělávací program předškolního věku

Na základě usnesení vlády České republiky č. 277 ze dne 7. dubna 1999, kde byly schváleny hlavní cíle vzdělávací politiky, byl vytvořen Národní program rozvoje vzdělávání v České republice tzv. *Bílá kniha*. Tato kniha je „*systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu.*“ (Bílá kniha, 2001, str. 7). Jedná se o první verzi Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, který se dále vyvíjel až do roku 2018, kdy proběhla poslední aktualizace.

Od 24. srpna 2021 nabývá účinnosti Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV). „*Jazyková příprava dětí s nedostatečnou znalostí českého jazyka Děti-cizinci a děti, které pocházejí z jiného jazykového a kulturního prostředí, potřebují podporu učitele mateřské školy při osvojování českého jazyka. Pokud rodiče sami neovládají český jazyk na úrovni rodilého mluvčího, nemohou své děti v poznávání českého jazyka přímo podpořit a děti se ocitají ve znevýhodněné pozici*“ (MŠMT, 2021). Je vhodné se více zaměřit na to, aby znevýhodněným dětem byla poskytována jazyková podpora již při nástupu do MŠ. Při práci se skupinou dětí ve třídě je třeba uzpůsobit pracovní postupy a dětem napomáhat k osvojení českého jazyka (MŠMT, 2021).

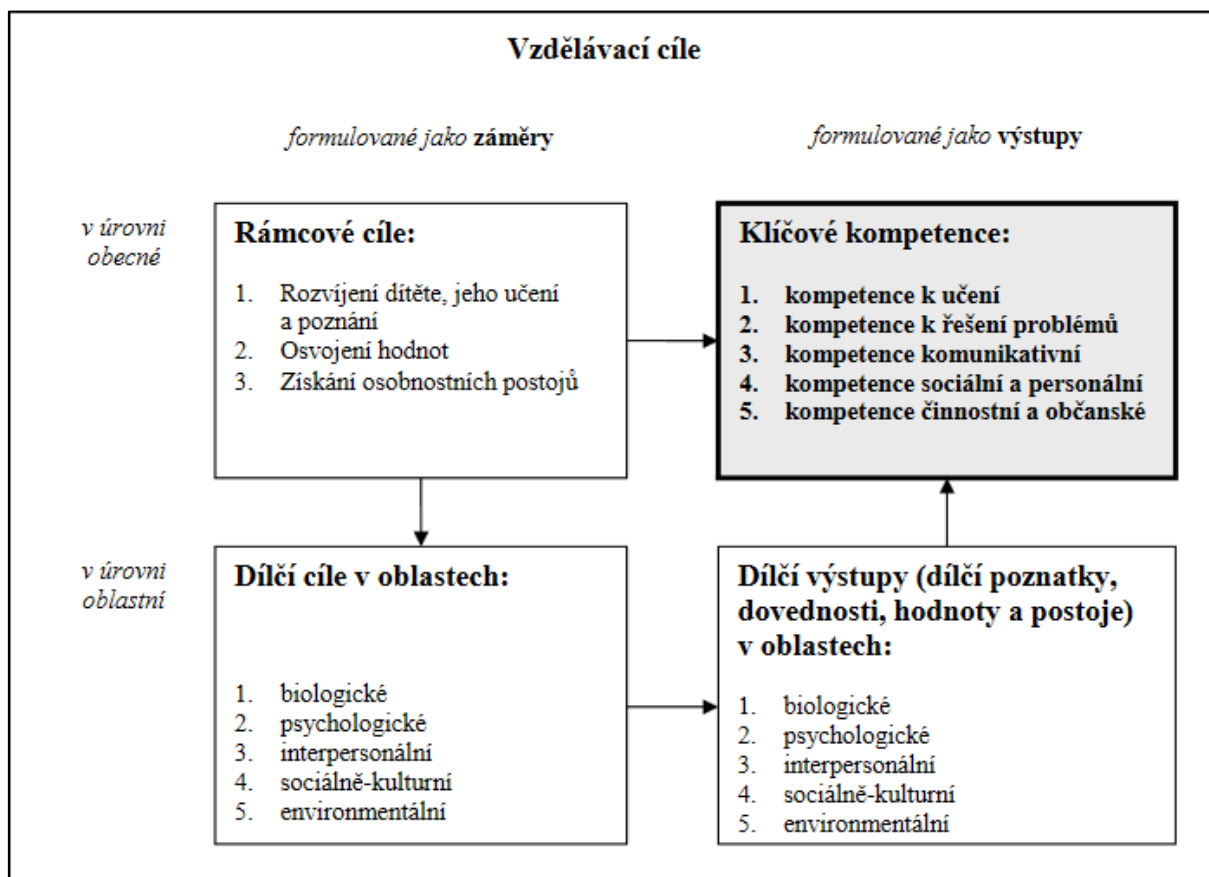
Mateřské školy by měly na základě tohoto opatření poskytovat dětem, s nedostatečnou znalostí českého jazyka, jazykovou přípravu nutnou pro snazší přechod na další stupeň vzdělávání. Pro mateřské školy platí zvláštní právní úprava. V MŠ, kde jsou alespoň 4 cizinci v povinném předškolním vzdělávání, zřídí ředitel MŠ „*skupinu pro bezplatnou jazykovou přípravu pro zajištění plynulého přechodu do základního vzdělávání v souladu s vyhláškou č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů*“ (MŠMT, 2021).

Úkolem předškolního vzdělávání dle RVP PV je doplňovat a podporovat rodinnou výchovu, má tak obohacovat denní program v průběhu jeho předškolních let a poskytuje dítěti odbornou péči. Vzdělávání by dětem mělo usnadnit jejich další životní i vzdělávací cestu, vytvářet tak dobré předpoklady k individuálním možnostem rozvoje.

Vzdělávací obsah rozdělen do pěti oblastí: biologických, psychologických, interpersonálních, sociálně-kulturních a environmentálních. Těmito oblastmi jsou:

- Dítě a jeho tělo – záměrem pedagogů v oblasti biologické je stimulovat a podporovat růst a svalový vývoj dítěte, jeho fyzickou pohodu, zlepšovat jeho tělesnou zdatnost, pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je ke zdravým životním návykům.
- Dítě a jeho psychika – snaha pedagogů v oblasti psychologické je podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj jeho intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, stejně tak i jeho sebepojetí a sebenahlížení, jeho kreativity a vyjádření, stimulovat rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a podporovat je v dalším rozvoji, poznávání a učení.
- Dítě a ten druhý – v interpersonální oblasti je důležité podporovat utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, posilovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat vzájemnou pohodu těchto vztahů.
- Dítě a společnost – v oblasti sociálně-kulturní je záměrem pedagogů uvést dítě do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s nimi, uvést je do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomoci dítěti osvojit si dovednosti, návyky i postoje ve svém sociálním prostředí.
- Dítě a svět – v environmentální oblasti je hlavním cílem založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí, ať už v jeho nejbližším okolí nebo globální environmentální problémy, vytváří elementární základy pro otevřený a odpovědný vztah dítěte k životnímu prostředí (RVP PV, 2021).

V RVP PV jsou vymezeny cíle předškolního vzdělávání, které jsou dále rozděleny do čtyř kategorií – „*rámcové cíle, klíčové kompetence, dílčí cíle a dílčí výstupy*“.

Obr. 1 – Vzdělávací cíle RVP PV (MŠMT, 2021)

Vzdělávací obsah RVP PV je pro pedagogické pracovníky výchozím bodem pro přípravu vlastní vzdělávací nabídky. Jediným požadavkem, který je společný všem vzdělávacím programům připravovaným na školní úrovni, je formulace školního vzdělávacího programu v podobě bloků. Školy mají určitou volnost, jakým způsobem vzdělávací obsah daný RVP PV pojmu a uskuteční. Ve vztahu mezi integrovanými bloky a vzdělávacími oblastmi z RVP PV platí, že jsou bloky vytvořeny tak, aby integrovaly do všech vzdělávacích oblastí. „*Integrované bloky svým obsahem vzájemně navazují, doplňují se, mohou se prolínat a přecházet plynule jeden do druhého*“ (RVP PV, 2021, str. 30).

Bloky mohou mít podobu tematických celků, ale také mohou být různě rozsáhlé, mohou se dále členit apod. Tyto bloky by měly být dostatečně obsáhlé, aby poskytovaly zajímavé a různorodé podněty ke konkrétním činnostem. Zaměření těchto bloků vychází z přirozených potřeb dítěte a jeho zájmů. Tento obsah musí být předškolnímu dítěti srozumitelný, užitečný a prakticky využitelný. Pomáhá dítěti chápat svou podstatu a jeho

postavení ve světě. Pro dítě je přirozené a správné, že se některé prvky vzdělávacího obsahu opakují a dítěti se znovu připomínají, učí se tak vidět věci v nových souvislostech. Právě to významně přispívá k vytváření reálného a globálního pohledu na současný svět a jeho dění. Tyto získané dovednosti lze pak aktivně využít v běžném životě a v dalším učení (RVP PV, 2021).

Základní podmínky předškolního vzdělávání, které je třeba při vzdělávání dětí dodržovat, jsou legislativně vymezeny příslušnými právními normami. V návaznosti na ně RVP PV podrobněji popisuje a doplňuje další podmínky, které podmiňují kvalitu poskytovaného vzdělávání.

- Věcné podmínky – velikost prostoru, nábytek, zdravotně hygienické zařízení, vybavení hračkami pomůckami, nutnost zahrady či hřiště, důležitá je bezpečnost a hygienické normy dle platných předpisů.
- Životospráva – dětem je poskytována předepsaná plnohodnotná a vyvážená strava. Je zachována vhodná skladba jídelníčku, dodržována technologie přípravy jednotlivých jídel a nápojů. Děti mají stále k dispozici ve třídě dostatek tekutin a mezi jednotlivými podávanými pokrmy jsou dodržovány vhodné intervaly. Děti se nesmí násilně nutit do jídla.
- Psychosociální podmínky – děti se cítí v prostředí dobře, spokojeně, jistě a bezpečně, učitelé respektují potřeby dětí a vyhýbají se negativním komentářům, osobní svoboda dítěte, třída je kamarádské společenství apod.
- Organizace – denní řád je dostatečně pružný, lze reagovat na individuální možnosti dítěte, zařazení pohybových aktivit, při vstupu do MŠ je uplatňován individuálně přizpůsobený adaptační režim. Plánování činností vychází z potřeb a zájmů dětí.
- Řízení MŠ – povinnosti, pravomoci a úkoly všech pedagogických pracovníků jsou jasně vymezeny. Plánování pedagogické práce a chodu celé MŠ je funkčním aparátem, opírá se o předchozí analýzu a využívá zpětnou vazbu.
- Personální a pedagogické zajištění – všichni zaměstnanci, kteří pracují v MŠ jako pedagogičtí pracovníci, mají předepsanou odbornou kvalifikaci, nebo si ji průběžně doplňují, pedagogický sbor funguje na základě jasných vymezených a společně tvořených pravidel, dítě a péče o něj je na prvním místě, specializované

služby (logopedie, rehabilitace, speciální vzdělávací potřeby) jsou zajišťovány ve spolupráci s příslušnými odborníky.

- Spoluúčast rodičů – mezi zaměstnanci školy a rodiči platí oboustranná důvěra, otevřenost, vstřícnost, porozumění, respekt a ochota. Rodiče mají možnost se podílet na dění v MŠ, účastnit se programů a her svých dětí, pravidelná informovanost rodičů i pedagog. Pracovníků, zaměstnanci chrání soukromí rodiny a zároveň zachovávají diskrétnost v jejich svěřených vnitřních záležitostech (RVP PV, 2021).

2.2 Podpůrná opatření a možnosti financování

Při přechodu na vyšší stupeň vzdělávání by děti s nedostatečnou znalostí českého jazyka měly disponovat takovými jazykovými a sociokulturními kompetencemi, které jim umožní se aktivně zapojit do výuky. Vhodným materiálem při vzdělávání těchto dětí je Kurikulum češtiny jako druhého jazyka pro povinné předškolní vzdělávání, který lze využívat při individualizované práci s nimi již od nástupu do MŠ (MŠMT, 2021).

Mezi podpůrná opatření pro děti s OMJ během předškolního vzdělávání můžeme zařadit různé poradenské služby, přizpůsobení podmínek vzdělávání např. pomocí IVP, využití kompenzačních prostředků, změna očekávaných výstupů RVP PV, spolupráce s asistentem pedagoga (MŠMT, 2021).

Podpůrná opatření jsou členěna do pěti stupňů podle organizační, pedagogické a finanční náročnosti. První stupeň podpory uplatňuje škola v rámci běžných podmínek samostatně i bez doporučení školského poradenského zařízení a bez dalšího financování. Druhý až pátý stupeň podpory konkretizuje ministerstvo vyhláškou. Pro poskytování těchto podpůrných opatření je nutný informovaný souhlas zákonného zástupce dítěte a doporučení školského poradenského zařízení (dále jen ŠPZ) (MŠMT, 2021).

Obsah jednotlivých opatření dle vyhlášky č. 27/2016 Sb:

- První stupeň podpory poskytuje škola sama bez doporučení Školského poradenského zařízení a bez nároku na finanční podporu. Jde především o úpravu uspořádání vzdělávání dítěte, o zvolení vhodných metod a postupů.

- Druhý stupeň podpory je pro děti s OMJ, na jazykové úrovni ČJ A2-B2. Tyto děti vyžadují individuální přístup. Škola na základě doporučení ŠPZ vypracuje individuální vzdělávací plán (dále jen IVP), ve kterém jsou vymezeny podmínky a celková organizace vzdělávání dítěte. Dále je potřeba zajistit specifické učebnice a pomůcky, dítě má nárok na 1 h týdně speciálně pedagogické péče, 2 h za měsíc metodické podpory ŠPZ a také 4 x 15 minut výuky českého jazyka pro dítě s OMJ v MŠ za týden, nejvýše však 80 h.
- Třetí stupeň podpory je určen pro děti s OMJ, které mají jazykovou úroveň zhruba odpovídající úrovni ČJ A0-A2. Využití tohoto opatření je vždy na základě doporučení ŠPZ. Je důležitá úprava výstupů a obsahu vzdělávání, zajištění speciálních učebnic a pomůcek (učebnice češtiny pro cizince). Dítě má nárok na 3 h týdně speciálně pedagogické péče, 3 h za měsíc intenzivní metodické podpory ŠPZ po dobu 6 měsíců, 4 x 15 minut výuky českého jazyka pro dítě s OMJ v MŠ za týden, nejvýše 110 h. Dále pak lze podpořit dítě školským psychologem nebo speciálním pedagogem v rozsahu 0,5 úvazku, asistentem pedagoga, podporovat výuku využitím dalšího pedagoga v rozsahu 0,5 úvazku (může být např. specialista na výuku češtiny jako druhého jazyka).
- Čtvrtý a pátý stupeň podpory mohou děti s OMJ využít, pokud mají navíc zdravotní či jiná znevýhodnění. Tento stupeň zahrnuje významné úpravy průběhu vzdělávání. K opatření patří např. snížení počtu dětí ve třídě, asistent pro dítě či přítomnost dalších pedagogů, pokud by počet těchto dětí byl vyšší než 4 nebo 5 (Vyhláška č. 27/2016 Sb., 2016).

Další možnosti podpory rovněž poskytují neziskové organizace, které nabízejí další vzdělávání pedagogů, metodickou podporu pro MŠ a individuální podporu dětí s OMJ. Organizují intenzivní jazykové kurzy během letních prázdnin zaměřené speciálně na vstup dítěte na ZŠ. Kurzy jsou zpravidla dotované z grantů, takže rodiče dětí nesou pouze část nákladů. V Praze i v dalších městech nabízí kurzy organizace META, o.p.s. nebo Centrum pro integraci cizinců Praha, dále je možné se obrátit na Integrační centra (www.integracnicentra.cz) v daném kraji, která poskytují informace. Současné financování školských zařízení je v mnoha ohledech velmi problematické. Normativy na žáka ovlivňují výši příspěvků, se kterými školy hospodaří. Výše těchto normativů se neodvíjí od skutečných vzdělávacích potřeb, ale od počtu žáků ve škole. Ve školách chybí finanční prostředky, aby mohli na speciální vzdělávací potřeby žáků adekvátním způsobem odpovídat. V případě žáků

s OMJ se jedná zejména o zajištění výuky češtiny jako cizího jazyka a vhodné učební materiály (slovníky, učebnice, pracovní listy), ale také o podporu pedagogů formou dalšího vzdělávání v této oblasti (Linhartová, 2018).

Pro podporu žáků s OMJ si každá škola může požádat o finanční příspěvek z rozvojových programů MŠMT. Jedná se o Dotační program MŠMT na podporu aktivit v oblasti integrace cizinců, Programy na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy, Rozvojový program MŠMT pro děti-cizince ze třetích zemí, Rozvojový program pro občany zemí EU, Rozvojový program pro azylanty, Program financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním. Je možné se také obrátit například na Centra na podporu integrace cizinců, která působí v některých krajích, a mají zkušenosti s kurzy češtiny pro cizince, případně na jiné Nadnárodní organizace v kraji, které se zabývají problematikou migrace a integrace cizinců. Kromě kurzů češtiny organizují některé neziskové organizace také skupiny dobrovolníků, jejichž služeb můžete využít například pro odpolední doučování žáků (Radostný, 2011).

3. Základní pojmy

3.1 Integrace

Jan Jandourek ve slovníku sociologických pojmů definuje tento pojem jako „*Začlenění jedince do skupiny a jeho akceptování ostatními členy*“ (Jandourek, 2012, str. 112).

Integrace v praxi předpokládá, že pracujeme s homogenní skupinou dětí, do které se adaptuje dítě, které je svým způsobem odlišné. V takovém případě nabýváme dojmu, že je potřeba nejprve odstranit odlišnost dítěte, aby se následně mohlo stát součástí skupiny. Jistým posunem od integrace je inkluze, a to především ve vnímání a práci se skupinou dětí. Inkluze v praxi počítá s tím, že se nikdy nesetkáme se skupinou stejných dětí, do které pak včleňujeme odlišné jednotlivce. Naopak se předpokládá, že je skupina sestavena z rozdílných jedinců s odlišnými schopnostmi a potřebami, které je potřeba zohlednit. Opakem inkluze je exkluze neboli vyloučení (Linhartová, 2018).

3.2 Interkulturní komunikace

Interkulturní komunikace je druh komunikace, na které se účastní lidé odlišných etnických skupin. Vyznačuje se tím, že účastníci komunikace nacházejí rozdíly ve vnímání a chování a také v komunikačních stylech. Tyto styly přirozeně doprovází naše chování. V interkulturní komunikaci kontaktujeme jedince jiné kultury, který může způsobit nejistotu, protože je dítě vystaveno cizímu jazyku, neznámému chování či prostředí (Morgensternová, Šulová, Schöll, 2011).

V zahraniční pedagogice často uplatňovaný termín. „*Je to jednak interdisciplinární oblast teorie a výzkumu, jednak soubor praktických aktivit. Usiluje o to vytvářet prostřednictvím vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat i jiné kultury než svou vlastní, eliminovat nebo oslabovat etnické či rasové předsudky*“ (Průcha, 2013, str. 129). Má značný praktický význam k utváření postojů vůči imigrantům, příslušníkům jiných národů, ras a kultur. Když mluvíme o interkulturní komunikace, může se jednat o jeden ze tří významů korespondujících tímto pojmem. Jsou to:

- Interkulturní komunikace jako proces verbální i neverbálního sdělování probíhající v různých sociálních situacích.

- Interkulturní komunikace jako vědecká teorie a výzkum, který se zabývá reálnými procesy interkulturního komunikování,
- Interkulturní komunikace jako vzdělávací a podpůrné aktivity zaměřené na praxi, které vycházejí z poznatků vědeckých teorií a výzkumů (Průcha, 2010).

Jedná-li se o proces interkulturní komunikace, ten v reálném životě společnosti každodenně probíhá v různých místech a situacích, můžeme jej vnímat, pozorovat, případně jej prožívat. Tento proces probíhá spontánně a většinou bez záměrného úsilí komunikujících partnerů k optimalizaci jeho průběhu a efektů. K podpoře a optimalizaci procesů interkulturní komunikace při realizaci v praxi jsou vyvíjeny metody a podpůrné edukační aktivity např. výuka, kurzy, tréninky aj. Tyto aktivity nabízejí instrukce, rady, doporučení a modely, jež jsou obvykle určeny k aplikaci pro pracovníky určitých profesí, ale některé také k vytváření určitých kompetencí v rámci školního vzdělávání. (Průcha, 2010)

Do interkulturní komunikace také spadá neverbální komunikace, což je souhrn mimoslovních sdělení, která člověk vědomě či nevědomě předává jiné osobě nebo skupině lidí. Člověk musí vnímat, reflektovat a analyzovat své vlastní neverbální komunikační vzorce. Když si člověk uvědomí své vlastní kulturní zvyklosti, může přistoupit k neverbální komunikaci u cizích kultur. Mezi neverbální komunikaci mimo jiné patří:

- Proxemika spočívá ve vyjádření vztahu mezi lidmi prostřednictvím vzdálenosti, kterou k sobě komunikující subjekty zaujímají. Většinou se mluví především o vzdálenosti horizontální, ale vertikální vzdálenost subjektů je také předmětem zkoumání proxemiky.
- Mimika (výrazy tváře) představují v jiných kulturách určité odlišnosti. V Asijské kultuře zachovávají lidé neměnný výraz tváře, protože úsměv se považuje za určitou formu slabosti a nestability. Ve Vietnamu úsměv znamená radost, ale i pocit nepříjemné situace či dokonce smutku. Každá země užívá vlastní gesta, ve kterých je obtížné se orientovat. V některých zemích jako například v Itálii a v Turecku, používají lidé při své komunikaci více gest, než tomu je v západoevropských zemích.
- Haptika neboli tělesný kontakt více užívají Jihoameričané, Arabové a Jihoevropané. Dodržují menší vzdálenost při komunikaci, více se navzájem dotýkají. V České republice se lidé více dotýkají rukama (podání ruky) a Italové jsou velice vřelí při přivítání a používají jiné tělesné dotyky (Morgensternová, Šulová, a kolektiv., 2007).

3.3 Jazyková bariéra

Komunikace s dětmi, které mají jiný mateřský jazyk, je náročná, zejména pro pedagogické pracovníky, pro které je klíčové provést komplexní hodnocení společně s dostatečnou přípravou, což je základem pro úspěšné začlenění dítěte. V našem školním prostředí je dítě vystaveno nutnosti komunikace v cizím jazyce, jsou omezeny jeho vyjadřovací schopnosti a dostává se tak většinou dočasně do nepříjemné situace s vyučujícím i spolužáky. Na rozdíl od České republiky ale existují země, ve kterých je pro děti z vybraných menšin zpřístupněna výuka v jejich mateřském jazyce, kde je většinový jazyk vyučován zvlášť, čímž je dosaženo stejně rovnosti v získávání znalostí (Nekvapil, Sloboda, Wagner, 2009).

Komunikačních bariér vznikají, dle Jana Průchy v samotné podstatě jazyků, protože pak dochází k tomu, že lidé sice technicky zvládají jiný jazyk, ale neporozumí kultuře národa, nebo etnika sním spjaté. Vznikají tak interkulturní komunikační bariéry, které následně mohou vést i k nedorozuměním, či konfliktům. Je mnohem jednodušší osvojit si jazyk, který je příbuzný s mateřským jazykem, a naopak čím je mateřský jazyk odlišnější a složitější, tím je učení jiného jazyka obtížnější (Průcha, 2009).

Rozsáhlé studie ve Švédsku, Indii a USA porovnávaly studijní výsledky dětí z řad menšin a lepší výsledky měly ty děti, které byly vzdělávány ve svém jazyce, tj. v jazyce, kterým komunikují doma, respektive ten, který ovládají nejlépe. Schopnost používat většinový jazyk pak získaly během jeho intenzivní výuky ve škole, ale také každodenním komunikováním na ulici a kontaktem s většinovými médii (Nekvapil, Sloboda, Wagner, 2009).

Kromě jazykové bariéry se projevují i kulturní odlišnosti. Zároveň se samozřejmě i dítě s OMJ musí vyrovnávat s odloučením od rodičů, učí se fungovat v novém kolektivu, setkává se s novými autoritami. Reakce na tuto vzniklou situaci se mohou lišit, jsou děti, které se adaptují bez komplikací, pro jiné to ovšem může být velmi obtížné. Není výjimkou, že dítě pláče, straní se ostatních, nenavazuje kontakt, nechce jíst ani pít (Linhartová, 2016).

Pedagog by měl promyslet, jaké materiály lze připravit a využít. Kromě komunikačních kartiček to může být také obrázkový denní režim, obrázková pravidla třídy, knížky, logopedické pexeso, KIKUS kartičky apod. Důležité je také to, které činnosti naplánovat

na první dny po nástupu dítěte s OMJ, například rozhovor a povídání v kroužku, předčítání či dramatizace pohádky, nejsou zcela ideální, protože jsou vázané na užívání jazyka. Vhodnější volbou jsou výtvarné nebo pohybové činnosti (Linhartová, 2016).

Je nutné si uvědomit, že děti mohou zažívat tzv. tiché období, nebo taky „silent period“, kdy se dítě bojí komunikovat v neznámém jazyce, což je pro něj největší bariérou pro kontakt. *„Tiché období může trvat řádově týdny až měsíce. V této době je důležité děti k mluvení nenutit“* (Titěrová, 2010, str. 2).

4. Adaptace dítěte

Téměř každé dítě po nástupu do MŠ prochází určitou formou adaptace, ve které se vyrovnává s pobytem v neznámém prostředí, s odloučením od rodičů, s denním režimem MŠ, také s fungováním v kolektivu a zároveň se setkává s novými autoritami.

Problematice začleňování dětí a žáků s OMJ do českého vzdělávacího systému se již mnoho let věnuje nezisková organizace META, v.o.s., která se zaměřuje nejen na přímou podporu migrantů, ale taky na podporu pedagogických pracovníků na všech úrovních vzdělávání. Pro oblast předškolního vzdělávání vznikla v rámci projektu metodika: Děti s OMJ v MŠ. Usnadnění adaptačního procesu lze umožnit rodičům jejich přítomnost v MŠ, postupné prodlužování délky pobytu dítěte v MŠ a využití adaptačního plánu, ve kterém je stanovena organizace docházky (Linhartová, 2018).

Změna kulturního prostředí může u dítěte vyvolat tzv. kulturní šok. *„Obecně platí, že z čím vzdálenější země cizinci přicházejí, tím odlišnější je jejich kultura a tím větší je tedy i kulturní šok“* (Titěrová, 2010, str. 2). Dítě reaguje na ztrátu jistoty a pobyt v novém prostředí je tak pro něj psychicky náročný. Na změnu prostředí reaguje každý jedinec individuálně. Dítě, vystavené takovému stresu, se velmi často uzavře do sebe, odmítá veškerou komunikaci, vytváří si svůj vlastní svět. Pokud se s ním snažíme komunikovat, může reagovat nezájmem, mnohdy až agresí. Je proto vhodné se místo nátlaku na dítě snažit o vytvoření bezpečného prostředí. Na pokusy o komunikaci může dítě reagovat nezájmem v krajním případě až agresí. *„Pro děti je tato situace o to horší, že k přestěhování nedochází z jejich vlastního rozhodnutí, ale z rozhodnutí rodičů. Namísto nátlaku je tedy dobré klást důraz na vytváření bezpečného prostředí“* (Radostný, 2011, str. 9).

Pro první dny docházky dítěte, se MŠ řídí konkrétním postupem adaptačního procesu. Jedná se o Berlínský model adaptačního plánu, který lze využít nejen pro děti s OMJ, ale i pro všechny ostatní děti. Model respektuje vazbu dítěte na matku a zdůrazňuje důležitost vytváření vztahu dítěte s pedagogy v období adaptace. Hlavním cílem je navázání vztahu s pedagogickými pracovníky a ti poskytují dítěti citovou oporu potřebnou pro pocit bezpečí dítěte a jeho úspěšný rozvoj a učení. Dále by dítě mělo dostatečně poznat prostředí MŠ, organizaci dne a týdne v MŠ, pravidla, pravidelné rituály, které navozují pocit bezpečí a jistoty apod. (Linhartová, 2018).

Adaptační plán se člení do několika fází. První tři dny dítě dochází do MŠ s rodiči a za hodinu s nimi opět odchází. Čtvrtý den probíhá krátké odloučení od rodičů a samostatný pobyt dítěte ve třídě zhruba 30 minut. Rodič je však k dispozici pro případ, že by dítě bylo rozrušené.

Na základě reakcí dítěte se následně buď zvolí kratší (6 dní), nebo delší (2–3 týdny) proces adaptace. V poslední fázi se už dítě ve třídě pohybuje samostatně (META, o.p.s., 2021).

4.1 Komunikace a kooperace s rodiči

Dobrá spolupráce mezi pedagogy a rodiči dítěte je nedílnou součástí úspěšné integrace. Dítěti umožní najít si vlastní cestu a prosadit se v novém prostředí. Je důležité navázat kontakt s rodiči dítěte hned ze začátku, vše si dopředu ujasnit a ujistit se, zda vše bylo vysvětleno srozumitelně, popřípadě podat rodičům informace o fungování MŠ písemnou formou v jazyce, kterému rozumí. S rodiči je nutné nastavit jasná pravidla spolu s formou komunikace například nástěnka, osobní notes, e-mail, SMS apod. V každém případě by měl pedagog s rodiči komunikovat vstřícně a s pochopením (Linhartová, 2018).

Při komunikaci jsou pedagogy i rodiče vystaveni odlišnému komunikačnímu stylu, chování a používání neverbálních výrazů. Na základě tohoto mohou vznikat konflikty, nebo nesprávné vyjádření chování druhého člověka. Komunikace je ovlivněna hlavně kulturním prostředím, ve kterém se odehrává (Morgensternová, Šulová, Schöll, 2011).

5. Možnosti efektivní integrace

5.1 Příprava před příchodem

Na příchod dítěte je nutné se připravit dostatečně dopředu. Pro pedagogy je důležité navázat co nejlepší komunikaci s rodiči a tím navázat hladký průběh adaptace. Od rodičů dítěte zjišťují například správnou výslovnost jména dítěte, alergie, zájmy, zázemí a jeho kulturní a jazykovou historii.

Organizace META, o.p.s, připravila podklady pro přípravu na pohovor s rodiči, také jak se připravit na komunikaci s dítětem, které nerozumí. Velmi důležitým bodem je domluvení úvodního setkání s rodiči dítěte s OMJ. Domluva je o to jednodušší, pokud alespoň jeden z rodičů ovládá český jazyk, pokud ovšem ani jeden z rodičů český jazyk neovládá, musí MŠ využít služeb tlumočnicka. V tomto případě lze využít příslušného krajského koordinátora Národního institutu dalšího vzdělávání (dále jen NIDV). Zde pomohou s tlumočením či překladem důležitých formulářů potřebných k zápisu do MŠ. Veškeré tyto služby NIDV jsou poskytovány zdarma a na jejich stránkách jsou předpřipravené formuláře, které MŠ využívají např. evidenční list, plná moc, žádost o přijetí dítěte do MŠ, lze dohledat všechny doklady již přeložené do několika zahraničních jazyků (Konvalinová, 2019).

V MŠ se pedagogové připravují ostatní děti na příchod dítěte s OMJ. V prostorách MŠ jsou graficky znázorněná pravidla třídy, pedagogičtí pracovníci předávají informace o zájmech dítěte, informují děti o příchodu nového kamaráda, zprostředkovávají představení nového dítěte, předávají dětem informace o zemi původu dítěte s OMJ (hledat podobnosti s naší kulturou), přivítají společně s dětmi nového kamaráda (může pomoci naučit se společně pozdrav v rodném jazyce dítěte) (META, o.p.s., 2021).

Pokud pedagog ví, odkud dítě pochází, může dopředu zjistit informace o dané zemi, jazyku i kultuře. Pedagog také může využít mnoha seminářů, jakými jsou např. semináře společnosti META – jazyková podpora dětí s OMJ v MŠ. NIDV nabízí akreditovaný vzdělávací e-learningový program určený pedagogům mateřských, základních a středních škol, vzdělávající děti s OMJ. Pedagog připravuje nejen prostředí na příchod dítěte s OMJ, ale také třídní kolektiv i rodiče (Konvalinová, 2019).

5.2 Komunikace s dítětem

Pedagog se soustředí na to, aby mluvil zjednodušeně, zajišťuje pro dítě základní domluvu, využívá stejná slovní spojení, musí mluvit dostatečně nahlas a důležitá je i výslovnost a artikulace slov. Je stěžejní ujistit se, že dítě rozumí a ví, co po něm pedagog chce. Při komunikaci s dítětem například využívá obrázkové kartičky, které dítěti ukazuje a zároveň stručně opakuje instrukce. Je vhodné, aby se pedagog připravil na navázání kontaktu a naučil se pár slov či vět v rodném jazyce dítěte, aby dítě mohlo uplatnit svůj mateřský jazyk a cítilo se příjemně. Při komunikaci s dětmi s OMJ je přínosné doprovázet neverbální projevy se slovním sdělením. V MŠ lze před příchodem dítěte připravit komunikační karty a obrázkový denní režim. Při komunikaci je třeba se zcela vyhnout zdobnělinám, expresivním a nonsensovým slovům (např. hačat, papat apod.) a je nezbytné sjednotit pedagogické pokyny v rámci třídy (www.inkluzivniskola.cz, 2021).

Pokud pedagog vidí, že má dítě snahu mluvit v českém jazyce, neupozorňuje ho na chybu, ale zopakuje po něm slovo či větu ve správném tvaru. *„Také by měl vysvětlit i ostatním dětem, že se kamarád naši řeč stále učí, a proto by mu měly pomáhat a neposmívat se mu, pokud něco řekne špatně. Protože ostatní děti třeba zase neumí správně některé hlásky a taky se jim nesmějeme. Jsme tu společně od toho, abychom se to naučili“* (Konvalinová, 2019, str. 54).

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Cíle výzkumu

Cílem práce je zjistit, jakým způsobem se děti cizinců začleňují v mateřské škole. Dalším cílem je ověřit, jak jsou mateřská škola a jejich pedagogové připraveni na přítomnost dětí s OMJ, a jak jsou zákonní zástupci spokojeni s procesem začleňování dětí s OMJ do předškolního vzdělávání.

Dílními cíli práce jsou:

1. Posouzení připravenosti mateřských škol na dítě s odlišným mateřským jazykem.
2. Zjištění způsobu, jakým se pedagogové vypořádávají s jazykovou bariérou.
3. Sestavení polostrukturovaného rozhovoru.
4. Realizace polostrukturovaného rozhovoru s pedagogy a zákonnými zástupci dětí s OMJ a jejich následné vyhodnocení.

7. Výzkumné metody

Při zpracování praktické části bakalářské práce byla použito kvalitativního výzkumu, konkrétně metoda polostrukturovaného rozhovoru s pedagogy z mateřské školy a zákonnými zástupci dětí s OMJ. Rozhovor byl uskutečněn na základě předem připravených otázek, a pokud bylo potřeba, některé otázky byly doplněny na místě.

7.1 Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum vychází z fenomenologie (zkoumání jevů), etnometodologie (analýza sociálních interakcí), symbolického interakcionalismu. Je založen na indukci (pozorování – zjištění pravidelností – závěry – teorie). Jedná se o nenumerické šetření a interpretace. Cílem výzkumu je odhalit význam a charakter informací. Příkladem kvalitativních metod jsou: případové studie, etnografie, analýza dokumentů a textů, evaluace apod (Gavora, 2000).

„Výzkum sestává z určitých fází, jako je určení oblasti výzkumu a výzkumné otázky, návrh plánu výzkumu, provedení sběru dat a jejich analýza. Závěrečným krokem je sestavení zprávy o procesu a výsledcích výzkumu“ (Hendl, 2005, str. 43).

Typickými cíli kvalitativního výzkumu jsou explorace a popis případů. Tento výzkum je postaven především na standardizovaných kvantifikovatelných datech především popsanych texty, slovy a obrazy (Hendl, 2005).

7.2 Rozhovor

Tato metoda je složena ze dvou částí, a to část otázek a část odpovědí, díky kterým je možné získat subjektivní pohled člověka v daném okamžiku. Rozhovor je dobré provádět v klidném prostředí, kde se účastníci rozhovoru cítí uvolněně. Můžeme se setkat s rozhovorem strukturovaným, nestrukturovaným a polostrukturovaným. U rozhovoru strukturovaného jsou otázky i alternativy odpovědí dány předem, nestrukturovaný rozhovor je podoba volného vyprávění, které doplňujeme o další otázky a polostrukturovaný rozhovor je kombinací výše zmíněných rozhovorů (Gavora, 2000).

8. Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkum byl zaměřen na skupinu pedagogů a zákonných zástupců dětí ve věku 3-6 let. Tohoto výzkumu se zúčastnilo šest respondentů. Tři pedagogičtí pracovníci a tři zákonní zástupci dítěte. Respondenti z řad pedagogů byli vybráni na základě délky praxe a na základě zkušeností s dítětem s OMJ. Při výběru zákonných zástupců bylo klíčovým pouze to, aby se jednalo o cizince, a aby dítě chodilo do mateřské školy alespoň 2 roky.

Prvním respondentem ve skupině pedagogů byla žena ve věku 29 let, která vystudovala předškolní a mimoškolní pedagogiku v Přerově a délka její pedagogické praxe je 9 let. Druhou respondentkou byla žena ve věku 43 let, která vystudovala učitelství pro mateřské školy a pedagogickou praxi má 15 let. Třetí dotazovanou byla žena ve věku 26 let, která vystudovala také učitelství pro mateřské školy a délka pedagogické praxe je 4 roky.

První respondent za skupinu zákonných zástupců dětí žije v ČR 10 let. Do mateřské školy chodí dívka ve věku 5 let. Druhý respondent žije v ČR 21 let a do mateřské školy chodí jeho syn ve věku 6 let. Poslední respondent a zákonný zástupce žije v ČR 6 let a mateřskou školu navštěvuje jeho šestiletá dcera.

9. Výzkumná data

Sběr výzkumných dat se uskutečnil v prostředí vybrané mateřské školy v Olomouci na předem domluvené schůzce. Všichni respondenti poskytli souhlas a byli seznámeni s faktem, že rozhovor s nimi bude součástí bakalářské práce, a že budou nahrávání pro pozdější potřeby přepisu. Pro zachování anonymity neuvádíme nikde jejich jména ani název mateřské školy, ve které působí.

Připravené otázky byly respondentům zaslány předem, aby si je mohli promyslet. Kompletní rozhovory jsou uvedeny v přílohách č. 1, č. 2, č. 3, č. 4, č. 5 a č. 6.

Respondent	Pedagog 1
Pohlaví	Žena
Věk	29 let
Vystudovaný obor	Předškolní a mimoškolní pedagogika v Přerově
Délka pedagogické praxe	9 let
Počet dětí s OMJ za celou pedagogickou praxi	4
Národnostní menšina nejvíce/minimálně	Vietnam, Uzbekistán, Kazachstán/Německo, Velká Británie, Slovensko
Příprava na příchod dítěte s OMJ ano/ne	Ne - zjistit si informace o dané kultuře, dítěti, nachystat si pomůcky v rámci vzdělávání dítěte
Úspěšná integrace	Vylepšit jazyk kvůli dorozumění
Spolupráce se zákonnými zástupci	Ano
Hodnocení spolupráce	Problém ze strany rodičů, arogantní - mají pedagogy jako hlídací službu, nedbají doporučení
Úkol pedagoga pro úspěšnou integraci	Konzultace s rodiči, zapojení do kolektivu od začátku
Forma vzdělávání týkající se dané problematiky	Školení, internet, metoda KIKUS
Možnost poradenských služeb při práci s dětmi s OMJ	Určitě ano - odborník na danou kulturu
Spolupráce s PPP či SPC	Ano - vždy musí souhlasit rodič, nedostatečná obecná pomoc
Didaktické materiály	Základní materiály - obrázky, knihy
Metody a formy práce u dětí s OMJ	Metoda KIKUS, asistent pedagoga, samostatná místnost
Specifické potřeby dětí s OMJ v rámci edukace	Ano - piktogramy, nápodoba pedagogů či dětí
Spolupráce s ostatními pedagogy	Ano, konzultace v rámci vzdělávání dítěte s OMJ
Znalost webových stránek či portálů zaměřených na děti s OMJ	metoda KIKUS
Pedagogická diagnostika ano/ne/jak často	Ano - časově náročná
Další jiné informace či doporučení	osvěta v rámci dané problematiky - komunity pro cizince a jejich rodiny, externí doučování češtiny pro děti s OMJ

Tab. 1 – Shrnutí rozhovoru s prvním pedagogem (vlastní zpracování, 2021)

Respondent	Pedagog 2
Pohlaví	Žena
Věk	43 let
Vystudovaný obor	Učitelství pro mateřské školy
Délka pedagogické praxe	15 let
Počet dětí s OMJ za celou pedagogickou praxi	3 až 5
Národnostní menšina nejvíce/minimálně	Vietnam/Anglie
Příprava na příchod dítěte s OMJ ano/ne	Ne - zjistit si mluvu rodičů
Úspěšná integrace	Méně dětí na třídě, asistent pedagoga, dostatek didaktických materiálů, čas na dítě
Spolupráce se zákonnými zástupci	Ano
Hodnocení spolupráce	Velmi špatně - nerozumí, introverti, místo sebe posílají chůvy či starší sourozence dětí s OMJ
Úkol pedagoga pro úspěšnou integraci	Zjištění jazyka dítěte, méně dětí na třídě, artikulace pomalu a zřetelně - aby dítě rozumělo, zpětná vazba dítěte
Forma vzdělávání týkající se dané problematiky	Samostudium, webové stránky, internet
Možnost poradenských služeb při práci s dětmi s OMJ	Ano - tlumočnick
Spolupráce s PPP či SPC	Dříve se to tolik neřešilo, teď se využívá
Didaktické materiály	Ano - obrázkové kartičky, hudební nástroje, Albi tužka, dvojjazyčné pohádky a pexeso
Metody a formy práce u dětí s OMJ	Dvojjazyčné pohádky či pexeso, artikulace pomaleji a zřetelněji
Specifické potřeby dětí s OMJ v rámci edukace	Mluvit pomalu, jasně, zřetelně aby dítě s OMJ vidělo na pusu, mít dostatek času
Spolupráce s ostatními pedagogy	Porady, předání informací s paní učitelkou na třídě
Znalost webových stránek či portálů zaměřených na děti s OMJ	Inkluzivní škola, NIDV, internet
Pedagogická diagnostika ano/ne/jak často	Když je čas a prostor pak ano
Další jiné informace či doporučení	Zjistit jak je na tom rodina dítěte s OMJ, pokusit se připravit za pomoci pedagogických materiálů, po 3 měsících adaptace udělat pedagogickou diagnostiku

Tab. 2 – Shrnutí rozhovoru s druhým pedagogem (vlastní zpracování, 2021)

Respondent	Pedagog 3
Pohlaví	Žena
Věk	26 let
Vystudovaný obor	Učitelství pro mateřské školy
Délka pedagogické praxe	4 roky
Počet dětí s OMJ za celou pedagogickou praxi	1
Národnostní menšina nejvíce/minimálně	Vietnam
Příprava na příchod dítěte s OMJ ano/ne	Ano - špatná domluva s rodinou
Úspěšná integrace	Obrázkové knihy, pojmenovávání pojmů, kartičky s obrázky, logo kostky, kolektiv MŠ a dětská přátelství, spolupráce s rodinou
Spolupráce se zákonnými zástupci	Ne - rodiče téměř česky nerozumí
Hodnocení spolupráce	Negativně
Úkol pedagoga pro úspěšnou integraci	První konzultace s rodiči, první dny pobyt za přítomnosti rodičů v MŠ, dovolit donést hračku z domova, jistota v podobě stejných učitelek a místa ve třídě, piktogramy, využití gest, mimiky
Forma vzdělávání týkající se dané problematiky	Samostudium, rady od zkušenějších kolegyně, přednášky na toto téma, konzultace s odborníkem, semináře
Možnost poradenských služeb při práci s dětmi s OMJ	Ano - Speciální pedagog, překladatel
Spolupráce s PPP či SPC	Ne - špatná komunikace s rodiči
Didaktické materiály	MŠ je velmi dobře vybavena
Metody a formy práce u dětí s OMJ	Piktogramy, maňásky
Specifické potřeby dětí s OMJ v rámci edukace	Individuální přístup, asistent pedagoga, piktogramy, mluvení v jednoduchých větách, opakování stejných slovních spojení, ověřování zda dítě rozumí
Spolupráce s ostatními pedagogy	Ano
Znalost webových stránek či portálů zaměřených na děti s OMJ	Ne
Pedagogická diagnostika ano/ne/jak často	Ano - s přihlédnutím k jeho odlišnému mateřskému jazyku
Další jiné informace či doporučení	Tištěný dokument v rodném jazyce rodičů, který by pomohl při celkovém pobytu dítěte v MŠ, spolupráce mezi rodinou a školou

Tab. 3 – Shrnutí rozhovoru s třetím pedagogem (vlastní zpracování, 2021)

10. Analýza dat

10.1 Vyhodnocení odpovědí respondentů – pedagogové

1. S kolika dětmi s OMJ jste se za dobu své pedagogické praxe setkal/a?

Můžeme říct, že nejvíce zkušeností má respondent č. 1 a č. 2, protože se setkali se třemi až pěti dětmi za svou dobu pedagogické praxe. Třetí respondent se setkal pouze s jedním případem. Tomuto ovšem odpovídá délka pedagogické praxe všech respondentů (viz tab. č. 1, č. 2, č. 3)

2. Se kterou národnostní menšinou jste se při své práci nejvíce a minimálně setkal/a?

Všichni respondenti se setkali nejvíce s Vietnamci. Což je vlastně logické, když Vietnamci (29 660 osob) patří mezi nejrozšířenější národnostní skupinu v ČR hned po Slovácích (147 152 osob), Ukrajincích (53 253 osob) a Polácích (39 096 osob). (ČSÚ, 2020)

Jedna z dotazovaných uvedla: *„Nejvíce bych řekla, že to byly vietnamské děti, uzbekistánské děti, kazachstánské minimálně, skoro vůbec jsem se nesečkala s dětmi z Německa, málo z Velké Británie a jenom s jedním ze Slovenska.“*

3. Přípravoval/a jste se na příchod dítěte s OMJ do vaší mateřské školy?

Na základě rozhovoru jsem zjistila, že se na příchod dítěte nepřipravovali nijak speciálně. Respondentka uvedla: *„Jediné místo, kde se s češtinou setkal, byla MŠ. Mým cílem bylo rozšířit jeho slovní zásobu a zlepšit celkový chlapcův projev v mluvené češtině.“* Lze usoudit, že příprava byla zaměřena na komunikaci s dítětem čili jakým způsobem komunikovat a rozšířit jeho slovní zásobu.

4. Co považujete za důležité pro úspěšnou integraci dětí s OMJ?

Důležitým pro úspěšnou integraci dotazované sledávají hlavně komunikaci s dítětem čili jazyk. *„Tak hlavně bych řekla, že určitě vylepšit jazyk kvůli dorozumění dítěte s ostatními dětmi, aby se nestydělo a vlastně to se i dále napojuje na to, že dítě má nějaké sebevědomí, že ta komunikace je docela důležitá, když se stydí mluvit, nerozumí nebo nemluví, tak jsem se setkala s tím, že dítě pak má nízké sebevědomí, ale jakmile začne mluvit a začne trošičku rozumět, tahle stránka dítěte se zlepšuje – takže určitě vylepšit ten jazyk.“*

Dále může pomoci menší skupinka dětí ve třídě, aby na dítě byl čas a prostor, asistent pedagoga, dostatek didaktických pomůcek (kartičky, logo kostky, obrázky), spolupráce s rodiči.

5. Spolupracujete se zákonnými zástupci dítěte s OMJ ve své třídě?

Komunikace s rodiči probíhá úplně stejně jako s ostatními rodiči, nedělají se rozdíly a pedagogové se snaží spolupracovat z jejich strany stoprocentně, ze strany rodičů je to složitější, protože v některých případech nerozumí, nebo chybí snaha. Mohlo by pomoci využití tlumočnicka.

6. Jak tuto spolupráci hodnotíte?

Spolupráci se zákonnými zástupci pedagogové hodnotí negativně. Je to hlavně proto, že nerozumí, nespolupracují, nabývají dojmu, že mateřská škola dítě naučí všemu. *„Většinou jsem narazila na problém rodičů, že byli arogantní vůči školce, vůči pedagogům, mají nás jako pedagogy takovou službu, že my máme jeho dítě naučit všemu, ale sami doma česky ani třeba nemluví a nedbají mých nebo našich doporučení, zkrátka nespolupracují.“*

Druhá respondentka k tomuto dodala: *„Většinou jsou to introverti, zpravidla nerozumí a stydí se a pak je těžké se na všem domluvit, nebo z velké části za sebe posílají chůvy a starší sourozence.“*

7. Co je podle Vašeho názoru úkolem pedagoga pro úspěšnou integraci dítěte s OMJ?

Na tuto otázku mi odpověděla pouze jedna pedagožka, ostatní považují tuto odpověď za shodnou jako u otázky č. 4. Hlavním úkolem pedagoga je: *„Prvotní konzultace s rodiči, připravit dítě na úplně nové prostředí. První dny pobyt v MŠ v přítomnosti rodičů a postupem času prodlužovat dobu, kterou v MŠ stráví. Dovolit si donést hračku z domova, která dítěti pomůže překonat nové situace. Jistota v podobě stejných učitelek a místa u stolu. Uvést ho do kolektivu dětí, jako nového kamaráda a pomoci mu vytvořit nová přátelství, piktogramy, které dítěti pomáhají v lepší komunikaci a dorozumívání. Vhodně zařazovat aktivity, kdy není potřeba mluveného jazyka – výtvarné nebo hudební činnosti. Správně vyslovovat, mluvit pomalu a ve stálých slovních spojeních. Využívat názornost, gesta a mimiku.“*

8. Jakou formou se dál vzděláváte v oblasti týkající se problematiky dětí s OMJ?

Pedagogové v tomto případě spoléhají na samostudium, je možné zúčastnit se různých školení, další vzdělávání pedagogů a rady zkušenějších kolegů. Vyzdvihují metodu KIKUS, kterou lze nastudovat na webových stránkách Inkluzivní školy. Mají zde návrhy na různé hry, jakým způsobem s dětmi s OMJ spolupracovat, různá doporučení apod.

9. Chybí Vám, v rámci poradenských služeb v mateřské škole, nějaký odborník, se kterým by bylo možné spolupracovat při integraci dítěte s OMJ?

Respondenti se shodují, že by určitě pomohlo jak dítěti, tak samotným pedagogům, využití spolupráci s asistentem pedagoga a také tlumočníka. Rozhodně by to usnadnilo komunikaci s rodiči a díky asistentovi by se dítěti dostalo potřebné péče. Další dobrou myšlenkou je nějaký specialista, který by znal kulturu, jazyk či zvyklosti dítěte. *„Brala bych ale určitě někoho, kdo by v tom byl vystudovaný, bude znát tu kulturu toho dítěte a poradí vám.“*

10. Spolupracujete v rámci Vaší práce s PPP nebo SPC v rámci podpory dítěte s OMJ?

Respondentky tuto možnost párkrát využívaly, avšak úskalím bývá, že musí souhlasit zákonný zástupce, a ti ne vždy chtějí poslat dítě do psychologicko-pedagogické poradny. Druhá respondentka odpověděla, že: *„Dříve se to tolik neřešilo. My starší učitelky, které jsme v praxi už několik desítek let, jsme to dříve nedělaly a ani nevěděly o této možnosti, dnes ty mladší paní učitelky tomu rozumí více, ale určitě se o to snažíme.“* A třetí respondentka nyní nevyužívá spolupráci s PPP ani SPC, dříve využívala pouze při posouzení školní zralosti, důvodem je hlavně špatná komunikace s rodiči.

11. Jak hodnotíte spolupráci se zákonnými zástupci dítěte s OMJ? Narazil/a jste na nějaké problémy?

Pro pedagogy je z větší části složitější komunikovat s rodiči, protože rodiče jim často nerozumí. *„Jak jsem již říkala, rodiče česky téměř nerozuměli, proto bylo velmi náročné se s nimi na čemkoli domluvit. Zájem o dítě měli, ale bohužel veškerá má doporučení byla přehlížena z důvodu špatné komunikace.“*

12. Máte dostatek didaktických materiálů, které potřebujete při výchovně-vzdělávací činnosti u dítěte s OMJ?

Celkově se respondentky shodují na tom, že jejich MŠ má dostatek základního vybavení např. obrázky a knihy. Jedna z dotazovaných si myslí, že je to málo a byla by potřeba více těchto pomůcek. Ostatní mají k dispozici také další pomůcky: *hudební nástroje, Albi tužka, dvojjazyčné pohádky a pexeso.*

13. Využíváte v rámci edukace dítěte s OMJ jiné metody a formy práce? A jaké?

Jedna z dotazovaných uvádí hlavně metodu KIKUS (viz výše), a pokud má k dispozici asistenta pedagoga, tak využívá formu individuální komunikace s dítětem.

14. Sestavujete si plán pedagogické podpory pro dítě s OMJ?

Plán pedagogické podpory je prvním stupněm podpůrných opatření, který zpracovává škola, nepostačuje-li samotné zohlednění individuálních vzdělávacích potřeb žáka. (NUV, 2021)

S tímto plánem musí být seznámeni všichni pedagogové a zákonný zástupce dítěte. Dvě pedagožky plán sestavují s kolegy a zhodnocuje pokrok dítěte jednou za 3 měsíce, třetí pedagog nesestavuje plán pedagogické podpory vůbec.

15. Má dítě s OMJ nějaké specifické potřeby v rámci edukace? A jaké?

Odpovědi od všech dotazovaných jsou shodné. Dítě určitě má specifické potřeby. Uvádějí didaktické pomůcky (obrázky denního režimu), individuální přístup a nejlépe využití asistenta pedagoga. Dále jedna z dotazovaných uvádí: „*Zejména mluvit pomalu, jasně, zřetelně, aby mi to dítě vidělo na pusu, mít na něj dostatek času.*“

Když se povede ukončit adaptační fázi dítěte, je důležité promyslet další postup. „*Dítě s OMJ má specifické potřeby především v oblasti jazykového rozvoje. Aby tato podpora byla účinná, je dobré ji systematicky naplánovat.*“ (Linhartová a kol., 2018, str. 8)

16. Spolupracujete s dalšími kolegy ve vaší mateřské škole při řešení problematiky edukace dítěte s OMJ?

Konzultaci využívají pro jiné názory nebo lepší nápady kolegů. Sdělují a předávají si informace o dětech na poradách, pro případ sloučení tříd apod.

17. Znáte nebo využíváte stránky či portály zaměřené na děti s OMJ?

Co se týče informovanosti, tak edukační portály či webové stránky dotazované moc neznají, nebo nevyužívají. První respondentka uvádí: *„Bohužel, znám jenom tu metodu KIKUS, kterou právě využívám, myslím, že mají už i knihu, ale určitě by to chtělo větší osvětu.“* Druhá respondentka jich moc nezná, má zkušenosti pouze s webovou stránkou www.inkluzivniskola.cz, NÚV a jinak hledá informace obecně na internetu. Třetí respondentka nezná a nevyužívá stránky ani portály.

18. Provádíte pedagogickou diagnostiku u dítěte s OMJ:

Počáteční pedagogická diagnostika tvoří logický základ plánování rozvoje jednotlivých dětí. *„Každá MŠ může mít vlastní osvědčený způsob diagnostiky, který je vhodné využít i při tvorbě IVP. Aktuální úroveň rozvoje může učitel zjišťovat pozorováním a prostřednictvím různých interakcí s dítětem (rozhovorů, připravených úkolů). Výsledky diagnostiky je možné zaznamenat formou volného textu, formou záznamového archu nebo kombinací obojího.“* (Linhartová a kol., 2018, str. 45)

Všechny dotazované uvedly, že diagnostiku provádí, ale jelikož je časově náročná, takže ji provádí málokdy.

19. Máte ještě nějakou důležitou informaci týkající se řešené problematiky?

Poslední otázkou jsem nechala pedagogům prostor vyjádřit se k této problematice. Zajímavou myšlenkou je zajistit jak dětem s OMJ, tak jejím rodičům, externí doučování českého jazyka.

Pro úspěšnou adaptaci dítěte by bylo vhodné podpořit připravenost pedagogů, např.: jaké didaktické materiály použít, také si zjistit informace o rodině dítěte, a určitě dělat pedagogickou diagnostiku a také zpětnou vazbu od dítěte.

Pro další komunikaci je nezbytně nutné rodičům předat tištěný dokument v rodném jazyce, který by pomohl při celkovém pobytu dítěte v MŠ a usnadnil tak spolupráci mezi rodinou a mateřskou školou.

10.2 Vyhodnocení odpovědí respondentů – zákonní zástupci

Otázky rozhovorů s rodiči byly stanoveny takto:

- 1) Podle kterých preferencí jste si vybral/a tuto mateřskou školu?
- 2) Narazil/a jste na nějaké problémy při výběru mateřské školy?
- 3) Jak komunikujete s třídním pedagogem, aby se Vaše dítě lépe adaptovalo?
- 4) Jak se vám líbí přístup mateřské školy k Vašemu dítěti?
- 5) Myslíte si, že si Vaše dítě snadno našlo kamarády?
- 6) ANO – Udržuje s nimi kamarádský kontakt?
- 7) NE – Jaká může být příčina?
- 8) Co se Vám líbí/nelíbí na mateřské škole při kontaktu s Vaším dítětem?

Na základě rozhovorů poskytnutých zákonnými zástupci lze říci, že si vhodnou mateřskou školu pro své dítě vybírali podle toho, kde se MŠ nachází. Preferují MŠ blízko domova nebo práce a také vybírají na základě doporučení známých či rodiny. Shrnutí rozhovorů viz tab. 4.

Problémy s výběrem MŠ nezaznamenal ani jeden z dotazovaných. Komunikace s pedagogy v MŠ probíhala bezproblémově, většinou na základě ústní komunikace. V jednom případě umí česky starší sourozenci, a tak mohli v případě problémů či vzniklých nedorozumění rodičům s komunikací pomáhat.

Dle otázky, jak se rodičům líbí přístup MŠ k jejich dítěti lze říci, že pedagogové přistupují k dítěti vstřícně, hezky se o ně starají, jsou hodné a rodičům se zdá ve všech případech vše v pořádku. Děti se začleňují bez komplikací, brzo zapadají do kolektivu, mají hodně kamarádů a cítí se v MŠ dobře. Rodiče jsou s výběrem spokojeni.

Respondent	Zákonný zástupce 1	Zákonný zástupce 2	Zákonný zástupce 3
Pohlaví dítěte	dívka	chlapec	dívka
Věk dítěte	5 let	6 let	6 let
Nástup do mateřské školy (věk dítěte)	3 roky	4 roky	3 roky
Délka pobytu v České republice	10 let	21 let	6 let
Výběr mateřské školy - preference	Starají se hezky o děti	Blízko domu	Na doporučení
Problémy při výběru ano/ne	Ne, nikdy	Asi ne, neví	Neví o ničem
Komunikace s třídním pedagogem pro lepší adaptaci dítěte	Na základě ústní komunikace jak se dítěti daří	Děti umí česky	Snaha o komunikaci - pro přehled dítěte jak se mu daří
Přístup mateřské školy k dítěti	Hezký, paní učitelky jsou hodné, vše je v pořádku	Hezký, vše v pořádku	Snaží se, jsou spokojeni
Kamarádi dítěte/kamarádský kontakt	Ano	Ano	Určitě, má hodně kamarádů
Mateřská škola co se rodičům líbí/nelíbí při kontaktu s dítětem	Nic	Nic, vše je v pohodě	Všechno je dobré, v pořádku

Tab. 4 – Shrnutí rozhovorů se zákonnými zástupci dětí (vlastní zpracování, 2021)

11. Shrnutí praktické části

Jednotlivé rozhovory trvaly v průměru 30 až 45 minut. Na začátku rozhovoru jsme se vždy daným respondentům představili a uvedli je do tématu. Také jsme dotazované ujistili o jejich anonymitě a se souhlasem jsme rozhovory nahrávali na diktafon. Tyto nahrávky poté sloužily k jejich přepisu.

Rozhovory s jednotlivými respondenty v obecném hledisku probíhaly hladce, všichni účastníci aktivně spolupracovali. Spolupráce s pedagogickými pracovníky byla jednodušší v tom, že o dané problematice měli větší přehled a také více času na rozhovor. Naopak spolupráce se zákonnými zástupci byla komplikovanější z důvodu časového vytížení, jazykové bariéry a velkou roli hrála i ostýchavost mluvit v prostorách MŠ.

Z pohledu zákonných zástupců proběhla i pozitivní odezva na práci pedagogů s dětmi. Dotazovaní uvedli, že se jejich děti začlenily bez potíží, díky pedagogickým pracovníkům, kteří se jim plnohodnotně věnují, děti si snadno nachází kamarády a v neposlední řadě jsou spokojeni se samotným vedením a přístupem dané MŠ.

Co se týče pohledu pedagogických pracovníků, zde už je kritičtější pohled na spolupráci se zákonnými zástupci. V naprosté většině se pedagogové shodují, že zákonní zástupci by mohli projevit více zájmu o vzájemnou spolupráci, která se mimo jiné týká i jejich osobní docházky do MŠ. Zpravidla zákonní zástupci místo sebe posílají starší sourozence dítěte, kteří komunikují lépe česky než oni samotní a ve výjimečných případech i chůvy, které se o dítě celodenně starají. Pedagogové by také uvítali možnost využití tlumočnicka a odborníka daného jazyka a kultury, což by usnadnilo vzájemnou spolupráci.

Pedagogové i přes veškerá úskalí chápou, že pro zákonné zástupce dětí je přechod z rodné země stresující a leckdy i nedobrovolný. Zákonní zástupci naopak oceňují ochotu pedagogických pracovníků pomoci snáze adaptovat jejich dítěte do MŠ. Závěrem lze říci, že obě strany se snaží spolupracovat a komunikovat na nejvyšší možné úrovni.

ZÁVĚR

Problematika začleňování dětí s OMJ do českých MŠ je v dnešní době velmi aktuálním tématem natolik, že se i díky tomu v nedávné době změnilo RVP PV z roku 2017 na RVP PV 2021 s dodatkem, jak pracovat s dětmi s OMJ při integraci dítěte do MŠ.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jakým způsobem se děti cizinců začleňují v mateřské škole a také vyhodnotit výzkumný rozhovor vedený s pedagogickými pracovníky a zákonnými zástupci jednotlivých dětí s odlišným mateřským jazykem. Lze také říci, že se podařilo splnit jednotlivé dílčí cíle práce a výzkumné otázky byly zodpovězeny a vyhodnoceny.

V teoretické části jsem charakterizovala jednotlivé pojmy, jakými jsou integrace, interkulturní komunikace a jazyková bariéra, a zároveň jsem zjistila, jakým způsobem probíhá integrace dětí cizinců konkrétně ve vybrané mateřské škole v Olomouci. Také jsem se zabývala adaptací dítěte do prostředí mateřské školy, možnostmi efektivní integrace, komunikací a kooperací s rodiči. V neposlední řadě jsem se zaměřila na podpůrná opatření a možnosti jejich financování.

V části praktické jsem za pomoci kvalitativního výzkumu, konkrétně polostrukturovaného rozhovoru, zjišťovala průběh adaptace, přístupu ve výchovně vzdělávacím procesu a spolupráci s rodiči. V konečném výsledku jsem přednesla získané informace z průběhu všech rozhovorů s pedagogickými pracovníky i zákonnými zástupci dětí.

Co se týče pedagogických pracovníků, naprostá většina má dostatek didaktických materiálů a podporu ze strany vedení MŠ. Pedagogičtí pracovníci nejčastěji vyzdvihují metodu KIKUS, se kterou hojně pracují. Mívají i různá společná či individuální školení o dané problematice, ale také i soukromý zájem se v tomto směru dále vzdělávat. Zde bych ráda navrhla odkazovat se na společnost META o.p.s., jež vydala několik publikací ohledně problematiky dětí s OMJ, a která i spravuje web inkluzivniskola.cz, kde mohou pedagogové i zákonní zástupci najít dostatečnou podporu.

Při vyhodnocování výsledků práce jsem se přesvědčila o svém názoru, že není kladen dostatečný důraz na danou problematiku, a tudíž pedagogičtí pracovníci i přes dostatečnou podporu didaktických i jiných materiálů často netuší, jak s jednotlivými jedinci pracovat, a proto se stává, že pedagogové často čerpají z vlastních zkušeností a názorů nebo improvizují.

Vzhledem k vyšší popularitě nástupů dětí s OMJ do českých MŠ, je žádoucí klást důraz na větší osvětu této problematiky zejména v oblasti různých metodik a školení zaměřených na děti s OMJ. Zde velmi záleží na vedení dané MŠ a ochotě pedagogických pracovníků se v tomto směru rozvíjet. Dle mého názoru je důležité posílit i komunikaci mezi pedagogickými pracovníky a zákonnými zástupci, která je klíčová pro úspěšnou adaptaci dítěte s OMJ. Je přinejmenším vhodné, aby obě strany disponovaly alespoň základní vzájemnou znalostí jazyka.

LITERATURA

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.

KOSTELECKÁ, Yvona. *Žáci-cizinci v základních školách: fakta, analýzy, diagnostika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-630-7.

LINHARTOVÁ, Tereza a Barbora LOUDOVÁ STRALCZYNSKÁ. *Děti s odlišným mateřským jazykem v mateřských školách*. Praha: Meta-Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2018. ISBN 978-80-88171-18-8.

LINHARTOVÁ, Tereza. Dítě potřebuje při překonávání jazykové bariéry podporu. *Informatorium 3-8*. 2016, 23(2), 6-9. ISSN 1210-7506.

MORGENSTERNOVÁ, Monika a Lenka ŠULOVÁ. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-2461-361-1.

MORGENSTERNOVÁ, Monika, Lenka ŠULOVÁ a Lucie SCHOLL. *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-678-3.

NEKVAPIL, Jiří, Marián SLOBODA a Peter WAGNER. *Mnohojazyčnost v České republice: základní informace. Multilingualism in the Czech Republic: basic information*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2009. ISBN 78-80-7106-581-4.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3069-1.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: teorie-praxe-výzkum*. Praha: ISV, 2001. Pedagogika (ISV). ISBN 80-85866-72-2.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-503-5.

RADOSTNÝ, Lukáš, 2011. *Žáci s odlišným mateřským jazykem v českých školách*. 1. vydání. Praha: Meta-Sdružení pro příležitosti mladých migrantů. ISBN 978-80-254-9175-1.

Internetové zdroje:

Cizinci v mateřských školách mohou mít problémy, učitelky nebývají proškolené. *Denik.cz* [online]. 2015 [cit. 2021-7-27]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/cizinci-v-ms-mohou-mit-problemy-ucitelky-nebyvaji-proskolene-20150227.html

Český statistický úřad: *Život cizinců v ČR - 2020*. [online]. 2020. [cit. 2021-7-27] Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf>

KONVALINOVÁ, Kateřina. *Dítě s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole* [online]. 2019 [cit. 2021-9-16]. Dostupné z: https://www.konvalinova.com/wp/wp-content/uploads/2019/10/skolni-zralost_dite-s-odlisnym-materskym-jazykem.pdf

META: Inkluzivní škola [online]. 2021. [cit. 2021-8-29]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/>

Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2021. [cit. 2021-8-29]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. 2021. [cit. 2020-09-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>

ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, Markéta. *Bilingvní výchova: přináší dětem jen výhody, nebo i rizika? Šance Dětem* [online]. 2021. [cit. 2021-9-14]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/bilingvni-vychova-prinasi-detem-jen-vyhody-nebo-i-rizika>

TITĚROVÁ, Kristýna. *Bariéry cizinců na české škole* [online]. 2010. [cit. 2021-9-16]. Dostupné z: https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/bariery_cizincu_na_ceske_skole.pdf

Vyhláška č. 27/2016 Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků na daných Úplné znění ke dni 1. 1. 2020. Ve znění vyhlášky č. 248/2019 Sb. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, [online]. 2020. [cit. 2021-9-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/51339/download/>

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Úplné znění ke dni 27. 2. 2021. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, [online]. 2021. [cit. 2021-9-16] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-27-2-2021>

SEZNAM ZKRATEK

MŠMT – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

IVP – Individuální vzdělávací plán

OMJ – Odlišný mateřský jazyk

MŠ – Mateřská škola

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŠPZ – Školské pedagogické zařízení

NIDV – Národní institut dalšího vzdělávání

ČSÚ – Český statistický úřad

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Rozhovor s pedagogem č. 1

Strukturovaný rozhovor s pedagogem na téma bakalářské práce

Děti cizinců v českých mateřských školách

Pohlaví: Žena

Váš věk: 29 let

Vystudovaný obor: Předškolní a mimoškolní pedagogika v Přerově

Délka pedagogické praxe: 9 let

1. S kolika dětmi s OMJ jste se za dobu své pedagogické praxe setkal/a?

Odpověď: *Setkala jsem se přibližně se 4 dětmi.*

2. S kterou národnostní menšinou jste se při své práci nejvíce a minimálně setkal/a?

Odpověď: *Nejvíce bych řekla, že to byly vietnamské děti, Uzbekistánské děti, kazachstánské a minimálně, skoro vůbec jsem se nesečkala s dětmi z Německa, málo z Velké Británie a jenom s jedním ze Slovenska.*

3. Přípravoval/a jste se na příchod dítěte s OMJ do vaší mateřské školy?

Odpověď: *Bohužel jsem se nepřipravovala.*

ANO – Jakým způsobem?

NE – Jaké je z Vaší strany doporučení pro přípravu před příchodem dítěte S OMJ?

Odpověď: *V rámci praxe, bych řekla, že je určité důležité zjistit si informace o dané kultuře, zjistit si informace o daném dítěti, které jsou možné získat a přichystat si nějaké pomůcky v rámci vzdělávání toho dítěte.*

4. Co považujete za důležité pro úspěšnou integraci dětí s OMJ?

Odpověď: *Tak hlavně bych řekla, že určité vylepšit jazyk kvůli dorozumění dítěte s ostatními dětmi, aby se nestydělo a vlastně to se i dále napojuje na to, že dítě má nějaké sebevědomí, že ta komunikace je docela důležitá, když se stydí mluvit, nerozumí nebo nemluví tak jsem se setkala s tím, že dítě pak má nízké sebevědomí, ale jakmile začne mluvit a začne trošičku rozumět, tahle stránka dítěte se zlepšuje – takže určité vylepšit ten jazyk.*

5. Spolupracujete se zákonnými zástupci dítěte s OMJ ve své třídě?
ANO – Jakým způsobem?

Odpověď: *Vždycky jsem spolupracovala, musíme spolupracovat, ne vždy ta spolupráce byla 100procentní, ale snažím se vždycky spolupracovat, z mé strany 100procentně.*

NE – Proč?

6. Jak tuto spolupráci hodnotíte?

Odpověď: *Většinou jsem narazila na problém rodičů, že byli arogantní vůči školce, vůči pedagogům, mají nás jako pedagogy takovou službu, že my máme jeho dítě naučit všemu, ale sami doma česky ani třeba nemluví a nedbají mých nebo našich doporučení, zkrátka nespolupracují.*

7. Co je podle Vašeho názoru úkolem pedagoga pro úspěšnou integraci dítěte s OMJ?

8. Jakou formou se dále vzděláváte v oblasti týkající se problematiky dětí s OMJ?

Odpověď: *Tak, vím, že paní ředitelka nám nabízela různé školení, další vzdělávání pedagogů a nejdůležitější, je že když máte takové dítě na třídě tak vzdělávat se na internetu, najít si různé metody, jak s takovými dětmi pracovat a spolupracovat s rodičema. Také jsem se za dobu své praxe setkala s metodou KIKUS, která se mi velmi líbila, mají vlastně svoje internetové stránky, mají tam vysvětlené, jak s takovými dětmi spolupracovat, jakým způsobem, protože plno věcí nám jako Čechům nedochází a říkáme různá přechýlení a různá synonyma, kterým tady ty děti cizinců nerozumí, takže oni tam právě mají takové doporučení, metody, hry a to se mi moc líbí.*

9. Chybí Vám v rámci poradenských služeb v mateřské škole nějaký odborník, se kterým by bylo možné spolupracovat při integraci dítěte s OMJ?

ANO – Jaký?

Odpověď: *Ano, vždycky mi chyběl, ale nevím, jaký by to měl být odborník, nikdy jsem se nedozvěděla na školení nebo u paní ředitelky, koho takového by šlo mít nebo kdo by to měl dělat. Brala bych ale určitě někoho, kdo by v tom byl vystudovaný, bude znát tu kulturu toho dítěte a poradí vám.*

10. Spolupracujete v rámci Vaší práce s PPP nebo SPC v rámci podpory dítěte s OMJ?

Odpověď: *Stalo se mi že jsem spolupracovala s PPP, úskalí tady toho, je že vždycky musí souhlasit rodič a což se mi teda stalo, že do poslední chvíle rodiče dítě do PPP nechtěli poslat, takže my vlastně s tím jako pedagogové a mateřská škola nic nezmůžeme ale, když už se stalo, že jsme s PPP spolupracovali, tak nám dali nějaké doporučení, napsali zprávu ale i přesto si myslím, že to není dostatečné, že to bylo velmi obrazné a takové obecné.*

11. Jak hodnotíte spolupráci se zákonnými zástupci dítěte s OMJ? Narazil/a jste na nějaké problémy? Komunikace je špatná, když nerozumí rodič.

12. Máte dostatek didaktických materiálů, které potřebujete při výchovně – vzdělávací činnosti u dítěte s OMJ?

Odpověď: *Prozatím, si myslím, že máme základní materiály, což jsou obrázky a různé knihy, a myslím si, že by to chtělo více.*

13. Využíváte v rámci edukace dítěte s OMJ jiné metody a formy práce?

Odpověď: *Určitě, podle metody KIKUS, tu hodně využívám, taky pokud mám na třídě asistenta pedagoga, tak potom formou individuální komunikace, individuální přístup k dítěti, když je možnost mít méně dětí tak to je moc fajn, a nejlepší možnost je když je nějaká místnost, že to dítě nemá nějaké ruchy kolem sebe, tak tam by šel s asistentem pedagoga, aby měl více klidu na práci s tím dítětem.*

14. Sestavujete si plán pedagogické podpory pro dítě s OMJ?

Odpověď: *Ano, dělám ho s kolegyní a měl by se vlastně jednou za 3 měsíce, zhodnotit o tom, jak dítě pokročilo.*

15. Má dítě s OMJ nějaké specifické potřeby v rámci edukace?

Odpověď: *Ano určitě, má.*

A které?

Odpověď: *Hodně nám pomáhají ty obrázky (piktogramy) denního režimu k práci s ním, že jsme se domluvili, nebo pak třeba napodobování nás pedagogů, nebo že to vidělo u dětí, co dělají a začalo to dělat taky.*

16. Spolupracujete s dalšími kolegy ve vaší mateřské škole při řešení problematiky edukace dítěte s OMJ?

Odpověď: *Ano, konzultujeme, některá z nás na to může mít jiný názor nebo lepší nápad, který si můžeme předat a sdílíme si informace ohledně těchto dětí, protože někdy to dítě se může dostat v rámci sloučení tříd k jiné učitelce, takže sdílíme informace a domlouváme se na těchto dětech.*

17. Znáte nebo využíváte stránky či portály zaměřené na děti s OMJ?

Odpověď: *Bohužel, znám jenom tu metodu KIKUS, kterou právě využívám, myslím, že mají už i knihu, ale určitě by to chtělo větší osvětu.*

18. Provádíte pedagogickou diagnostiku z hlediska jazykové roviny u dítěte s OMJ?

Odpověď: *Ano provádím, ale časově je to náročné a moc mi to nevychází.*

19. Máte ještě nějakou důležitou informaci týkající se řešené problematiky?

Odpověď: *Určitě velké gró by byla osvěta v rámci téhle problematiky jak pro rodiče, tak pro nás pedagogy, myslím že jsem se setkala že i ve městech bývají různé komunity pro ty cizince a jejich rodiny, to si myslím, že třeba ti cizinci taky neví a, nějaké doučování externě zařídit pro ty děti v češtině i pro jejich rodiče, a pedagogům větší shovívavost vůči těm rodinám a dětem.*

Příloha č. 2 – Rozhovor s pedagogem č. 2

Strukturovaný rozhovor s pedagogem na téma bakalářské práce

Děti cizinců v českých mateřských školách

Pohlaví: Žena

Váš věk: 43 let

Vystudovaný obor: Učitelství pro mateřské školy

Délka pedagogické praxe: 15 let

1. S kolika dětmi s OMJ jste se za dobu své pedagogické praxe setkal/a?

Odpověď: *Za tu dobu praxe, se mi už těžko vzpomíná, ale řekla bych tak 3-5 dětí.*

2. S kterou národnostní menšinou jste se při své práci nejvíce a nejméně setkal/a?

Odpověď: *Nejvíce s Vietnamci a nejméně s Angličanem (chlapeček) pozn. výzkumnice*

3. Přípravoval/a jste se na příchod dítěte s OMJ do vaší mateřské školy?

Odpověď: *Ne, nepřipravovala jsem se.*

ANO – Jakým způsobem?

NE – Jaké je z Vaší strany doporučení pro přípravu před příchodem dítěte S OMJ?

Odpověď: *Za mě určitě zjistit mluvu rodičů, jestli se se mnou domluví, jestli mi rozumí, a pokud ne jestli ví, na koho se příp. obrátit – teď myslím např. poradnu, aby jim zařídila tlumočnicka, ale toto my jako učitelky většinou neřešíme – to se týká spíše paní ředitelky.*

4. Co považujete za důležité pro úspěšnou integraci dětí s OMJ?

Odpověď: *To je velmi jednoduché, zejména méně dětí na třídě, asistent pedagoga k dítěti a dostatek didaktických pomůcek, a také mít čas na to samotné dítě.*

5. Spolupracujete se zákonnými zástupci dítěte s OMJ ve své třídě?

ANO – Jakým způsobem? **Odpověď:** *Komunikuji s nimi jako s ostatními rodiči – nijak zvláštně.*

NE – Proč?

6. Jak tuto spolupráci hodnotíte?

Odpověď: *Velmi špatně, většinou jsou to introverti, zpravidla nerozumí a stydí se a pak je těžké se na všem domluvit, nebo z velké části za sebe posílají chůvy a starší sourozence.*

7. Co je podle Vašeho názoru úkolem pedagoga pro úspěšnou integraci dítěte s OMJ?

8. Jakou formou se dál vzděláváte v oblasti týkající se problematiky dětí s OMJ?

Odpověď: *Samostudium a webové stránky, když něco nevím, hledám na internetu.*

9. Chybí Vám v rámci poradenských služeb v mateřské škole nějaký odborník, se kterým by bylo možné spolupracovat při integraci dítěte s OMJ?

ANO – Jaký? **Odpověď:** *Ano, určitě tlumočnick.*

10. Spolupracujete v rámci Vaší práce s PPP nebo SPC v rámci podpory dítěte s OMJ?

Odpověď: *Dříve se to tolik neřešilo, my starší učitelky, které jsme v praxi už několik desítek let jsme to dříve nedělali a ani nevěděli o této možnosti, dnes ty mladší paní učitelky tomu rozumí více, ale určitě se o to snažíme.*

11. Jak hodnotíte spolupráci se zákonnými zástupci dítěte s OMJ? Narazil/a jste na nějaké problémy? *Možná asi ta jazyková bariéra, někdy nezájem rodičů.*

12. Máte dostatek didaktických materiálů, které potřebujete při výchovně – vzdělávací činnosti u dítěte s OMJ?

Odpověď: *Ano, mám, dostatek jsou jimi např. obrázkové kartičky, hudební nástroje, Albi tužka, dvojjazyčné pohádky a pexeso.*

13. Využíváte v rámci edukace dítěte s OMJ jiné metody a formy práce?

Odpověď: *Určitě, tak to je třeba to dvojjazyčné pexeso nebo pohádky a snažím se artikulovat pomaleji a zřetelněji.*

A které? **Odpověď:** *dvojjazyčné pohádky a pexeso.*

14. Sestavujete si plán pedagogické podpory pro dítě s OMJ?

Odpověď: *Ano, zpravidla ve spolupráci s další paní učitelkou na třídě.*

15. Má dítě s OMJ nějaké specifické potřeby v rámci edukace?

Odpověď: *To je jasné, že musí mít.*

A které?

Odpověď: *Zejména mluvit pomalu, jasně, zřetelně, aby mi to dítě vidělo na pusku, mít na něj dostatek času.*

16. Spolupracujete s dalšími kolegy ve vaší mateřské škole při řešení problematiky edukace dítěte s OMJ?

Odpověď: *Ano, jsou to hlavně porady. A potom také si vždycky předáme informace s další paní učitelkou na třídě.*

17. Znáte nebo využíváte stránky či portály zaměřené na děti s OMJ?

Odpověď: *Moc jich popravdě neznám, jen pár jako je inkluzivní škola nebo národní institut pro vzdělávání ale většinou si informace hledám na internetu obecně.*

18. Provádíte pedagogickou diagnostiku z hlediska jazykové roviny u dítěte s OMJ?

Odpověď: *Když mívám čas a prostor tak ano, ale málokdy.*

19. Máte ještě nějakou důležitou informaci týkající se řešené problematiky?

Odpověď: *Zjistit si určitě dopředu, jak je na tom rodina dítěte, které jde do školky, pokusit se na něj připravit za pomoci didaktických materiálů a informací o rodině, po 3 měsících adaptace dítěte udělat pedagogickou diagnostiku zda mi dítě rozumí, udělat si zpětnou vazbu od dítěte.*

Příloha č. 3 – Rozhovor s pedagogem č. 3

Strukturovaný rozhovor s pedagogem na téma bakalářské práce

Děti cizinců v českých mateřských školách

Pohlaví: Žena

Váš věk: 26 let

Vystudovaný obor: Učitelství pro MŠ

Délka pedagogické praxe: 4 roky

1. S kolika dětmi s OMJ jste se za dobu své pedagogické praxe setkal/a?

Odpověď: 1

2. S jakou národnostní menšinou jste se při své práci nejvíce a minimálně setkal/a?

Odpověď: Vietnamskou

3. Přípravoval/a jste se na příchod dítěte s OMJ do vaší mateřské školy?

ANO – Jakým způsobem?

NE – Jaké je z Vaší strany doporučení pro přípravu před příchodem dítěte S OMJ?

Odpověď: *Snažila jsem se, ale nebyla zde dobrá domluva s rodinou, sama jsem se chlapci věnovala, ale doma čeština využívaná nebyla. Jediné místo, kde se s češtinou setkal, byla MŠ. Chlapec mluvil velmi špatně gramaticky, ale dovedl se dorozumět. Mým cílem, bylo rozšířit jeho slovní zásobu a zlepšit celkový chlapcův projev v mluvené češtině. Rodiče však nespolupracovali a sami se nesnažili chlapci pomoci, jelikož sami česky téměř nehovořili.*

4. Co považujete za důležité pro úspěšnou integraci dětí s OMJ?

Odpověď: *Obrázkové knihy a pojmenovávání pojmů, kartičky s obrázky, logo kostky, přirozené prostředí v MŠ, kolektiv, dětská přátelství, spolupráce s rodinou apod.*

5. Spolupracujete se zákonnými zástupci dítěte s OMJ ve své třídě?

ANO – Jakým způsobem?

NE – Proč?

Odpověď: *Ne, jak jsem uvedla výše, rodiče téměř česky nerozuměli.*

6. Jak tuto spolupráci hodnotíte?

Odpověď: *negativně*

7. Co je podle Vašeho názoru úkolem pedagoga pro úspěšnou integraci dítěte s OMJ?

Odpověď: *Prvotní konzultace s rodiči, připravit dítě na úplně nové prostředí. První dny pobyt v MŠ v přítomnosti rodičů a postupem času prodlužovat dobu, kterou v MŠ stráví. Dovolit si donést hračku z domova, která dítěti pomůže překonat nové situace. Jistota v podobě stejných učitelek a místa u stolu. Uvést ho do kolektivu dětí, jako nového kamaráda a pomoci mu vytvořit nová přátelství, piktogramy, které dítěti pomáhají v lepší komunikaci a dorozumívání. Vhodně zařazovat aktivity, kdy není potřeba mluveného jazyka – výtvarné nebo hudební činnosti. Správně vyslovovat, mluvit pomalu a ve stálých slovních spojeních. Využívat názornost, gesta a mimiku.*

8. Jakou formou se dál vzděláváte v oblasti týkající se problematiky dětí s OMJ?

Odpověď: *Nyní nijak. Aktuálně ve třídě dítě s OMJ nemám. Jinak samostudium. Rady od zkušenějších kolegyně a kolegů, přednášky na toto téma, konzultace s odborníkem – semináře*

9. Chybí Vám, v rámci poradenských služeb v mateřské škole, nějaký odborník, se kterým by bylo možné spolupracovat při integraci dítěte s OMJ?

ANO – Jaký?

Odpověď: *Speciální pedagog možná i překladatel, kvůli domluvě s rodiči*

10. Spolupracujete v rámci Vaší práce s PPP nebo SPC v rámci podpory dítěte s OMJ?

Odpověď: *Nyní ne. V předchozích letech pouze při posouzení školní zralosti, z důvodu špatné komunikace s rodiči*

11. Jak hodnotíte spolupráci se zákonnými zástupci dítěte s OMJ? Narazil/a jste na nějaké problémy?

Odpověď: *Jak jsem již říkala, rodiče česky téměř nerozuměli, proto bylo velmi náročné se s nimi na čemkoli domluvit. Zájem o dítě měli, ale bohužel veškerá má doporučení byla přehlížena z důvodu špatné komunikace.*

12. Máte dostatek didaktických materiálů, které potřebujete při výchovně – vzdělávací činnosti u dítěte s OMJ?

Odpověď: *Naše MŠ je na toto velmi dobře vybavena.*

13. Využíváte v rámci edukace dítěte s OMJ jiné metody a formy práce? A jaké?

Odpověď: *Piktogramy, které poté i sám pojmenovával, maňásky*

14. Sestavujete si plán pedagogické podpory pro dítě s OMJ?

Odpověď: *Ne.*

15. Má dítě s OMJ nějaké specifické potřeby v rámci edukace? A jaké?

Odpověď: *Individuální přístup. Nejlépe i asistenta pedagoga. Chlapec potřeboval vše zvlášť vysvětlovat a komunikovat, velmi pomáhaly piktogramy. Mluvit v jednoduchých*

větách, a opakovat stejná slovní spojení, která po nějaké době dítě bude znát. Ověřovat, zda dítě rozumělo tomu, co mu bylo sděleno.

- 16.** Spolupracujete s dalšími kolegy ve vaší mateřské škole při řešení problematiky edukace dítěte s OMJ?

Odpověď: *Ano*

- 17.** Znáte nebo využíváte stránky či portály zaměřené na děti s OMJ?

Odpověď: *Ne*

- 18.** Provádíte pedagogickou diagnostiku u dítěte s OMJ?

Odpověď: *Ano, individuálně, s přihlédnutím k jeho odlišnému mateřskému jazyku*

- 19.** Máte ještě nějakou důležitou informaci týkající se řešené problematiky?

Odpověď: *Pro další komunikaci, bych zvolila nějaký tištěný dokument v rodném jazyce rodičů, který by pomohl při celkovém pobytu dítěte v MŠ a spolupráci mezi rodinou a školou.*

Příloha č. 4 – Rozhovor se zákonnými zástupci dítěte č. 1

Strukturovaný rozhovor se zákonným zástupcem dítěte na téma bakalářské práce

Děti cizinců v českých mateřských školách

Pohlaví dítěte: dívka

Věk dítěte: 5 let

Nástup do mateřské školy (myslíme tím, v kterém roce života dítě nastoupilo do dané mateřské školy): 3 roky

Délka pobytu v České republice: 10 let

- 1) Podle kterých preferencí jste si vybral/a tuto mateřskou školu?
Libí se nám, jak se tady hezky starají o děti
- 2) Narazil/a jste na nějaké problémy při výběru mateřské školy?
Ne, nikdy
- 3) Jak komunikujete s třídním pedagogem, aby se Vaše dítě lépe adaptovalo?
Vždycky se ptám, jak se holce daří
- 4) Jak se vám líbí přístup mateřské školy k Vašemu dítěti?
Je to hezké, paní učitelky jsou hodné, všechno je v pořádku
- 5) Myslíte si, že si Vaše dítě snadno našlo kamarády?
ANO – Udržuje s nimi kamarádský kontakt?
Ano
NE – Jaká může být příčina?
- 6) Co se Vám líbí/nelíbí na mateřské škole při kontaktu s Vaším dítětem?
Nic

Příloha č. 5 – Rozhovor se zákonnými zástupci dítěte č. 2

Strukturovaný rozhovor se zákonným zástupcem dítěte na téma bakalářské práce

Děti cizinců v českých mateřských školách

Pohlaví dítěte: chlapec

Věk dítěte: 6 let

Nástup do mateřské školy (myslíme tím, v kterém roce života dítě nastoupilo do dané mateřské školy): 4 roky

Délka pobytu v České republice: 21 let

7) Podle kterých preferencí jste si vybral/a tuto mateřskou školu?

Máme to blízko domova

8) Narazil/a jste na nějaké problémy při výběru mateřské školy?

Asi ne, nevím co

9) Jak komunikujete s třídním pedagogem, aby se Vaše dítě lépe adaptovalo?

Starší děti umí česky, tak mi pomáhají při komunikaci s učitelkou

10) Jak se vám líbí přístup mateřské školy k Vašemu dítěti?

Hezké, v pohodě

11) Myslíte si, že si Vaše dítě snadno našlo kamarády?

Ano

ANO – Udržuje s nimi kamarádský kontakt?

Myslím, že ano

NE – Jaká může být příčina?

12) Co se Vám líbí/nelíbí na mateřské škole při kontaktu s Vaším dítětem?

Nic, vše je v pohodě

Příloha č. 6 – Rozhovor se zákonnými zástupci dítěte č. 3

Strukturovaný rozhovor se zákonným zástupcem dítěte na téma bakalářské práce

Děti cizinců v českých mateřských školách

Pohlaví dítěte: dívka

Věk dítěte: 6 let

Nástup do mateřské školy (myslíme tím, v kterém roce života dítě nastoupilo do dané mateřské školy): 3 roky

Délka pobytu v České republice: 6 let

- 1) Podle kterých preferencí jste si vybral/a tuto mateřskou školu?
Na doporučení, a bylo to blízko práce
- 2) Narazil/a jste na nějaké problémy při výběru mateřské školy?
Nevím o ničem
- 3) Jak komunikujete s třídním pedagogem, aby se Vaše dítě lépe adaptovalo?
Snažím se komunikovat, abych věděla, jestli je všechno v pořádku
- 4) Jak se vám líbí přístup mateřské školy k Vašemu dítěti?
Snaží se, jsme spokojeni
- 5) Myslíte si, že si Vaše dítě snadno našlo kamarády?
ANO – Udržuje s nimi kamarádský kontakt?
Určitě, myslím, že má hodně kamarádů
NE – Jaká může být příčina?
- 6) Co se Vám líbí/nelíbí na mateřské škole při kontaktu s Vaším dítětem?
Všechno je dobré, v pořádku

ANOTACE

Jméno a přímení:	Nikola Rambousková
Pracoviště:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Vavrdová Alena, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název bakalářské práce:	Děti cizinců v mateřských školách
Název bakalářské práce v anglickém jazyce:	Children of foreigners in Czech kindergartens
Anotace bakalářské práce:	<p>V mé bakalářské práci se zabývám způsobem začlenění dětí cizinců v mateřských školách. V teoretické části práce se zaměřuji na pojmy integrace, interkulturní komunikace a jazyková bariéra. Dále se zabývám adaptací dítěte do prostředí mateřských škol, možnosti efektivní integrace, komunikaci a kooperaci s rodiči. V neposlední řadě se zaměřuji na podpůrná opatření a možnost jejich financování. Praktická část je zaměřena na sestavení rozhovoru s pedagogy a zákonnými zástupci dětí s odlišným mateřským jazykem, jeho vyhodnocení a formulaci závěrů. Výstupem jsou tabulky a slovní shrnutí kvalitativního výzkumu.</p>
Klíčová slova:	Děti s odlišným mateřským jazykem, cizinci, mateřská škola, integrace, adaptace
Přílohy vázané v práci:	Rozhovory s pedagogy (příloha č. 1, č. 2, č. 3), rozhovory se zákonnými zástupci (příloha č. 4, č. 5, č. 6)
Rozsah práce:	35 stran
Jazyk práce:	Čeština